

دوره آموزش مجازی

ایران و استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر

مقدمه

بر اساس اعلامیه جهانی حقوق بشر، همه ما تنها به واسطه اینکه متولد شده و زنده‌ایم حق داریم صرف‌نظر از نژاد، قومیت، جنسیت، گرایش جنسی، طبقه اجتماعی یا وابستگی‌های سیاسی، از حقوق خاصی بهره‌مند باشیم. هرچند بسیاری از این حقوق به‌صورت جهانی پذیرفته شده و تحقق یافته‌اند، اما اغلب توسط همان دولت‌هایی نقض می‌شوند که وعده حفاظت و دفاع از آن‌ها را داده‌اند. بنابراین لازم است به‌عنوان یک شهروند از این حقوق، مکانیسم‌های بین‌المللی حمایت از آن‌ها و قوانین داخلی پشتیبان آن‌ها آگاه بوده و این موارد را درک کنیم.

احتمالاً تاکنون با افرادی مواجه شده‌اید که درباره این حقوق پذیرفته شده جهانی و تعهد به استانداردهای بین‌المللی صحبت می‌کنند، اما آیا تاکنون با خود اندیشیده‌اید که حقوق مذکور در واقع شامل چه مواردی بوده و چرا مهم هستند؟ آیا تمایل دارید درباره استانداردهای حقوق بشر بیشتر بدانید؟ آیا می‌خواهید بدانید چگونه می‌توان دولت را در قبال تعهدات خود در زمینه حقوق بشر پاسخگو نمود؟ اگر چنین است، این دوره آموزشی می‌تواند شما را یاری کند. دوره آموزشی *ایران و استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر* در پی آن است که درک قانونی و آگاهی سیاسی شما را از استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر افزایش دهد.

این دوره آموزشی همچنین دانش و ابزارهای لازم برای درک بهتر قوانین داخلی ایران و چگونگی استفاده از این قوانین برای پاسخگو نمودن دولت در قبال تعهدات بین‌المللی خود در حفاظت و دفاع از حقوق بشر را در اختیار شما قرار می‌دهد.

این دوره آموزشی به چهار بخش تقسیم می‌شود:

- استانداردهای بین‌المللی و سازمان ملل متحد؛
- تعهدات بین‌المللی و مکانیسم‌های اجرایی معاهدات حقوق بشر؛
- معاهدات بین‌المللی و سیستم قانونی ایران؛ و
- جامعه مدنی و استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر.

در پایان هر درس می‌توانید با شرکت در یک آزمون کوتاه آموخته‌های خود را محک بزنید.

در این دوره آموزشی شرکت کنید

درس اول: استانداردهای بین‌المللی و سازمان ملل متحد

این درس چارچوبی کلی را برای درک چگونگی توسعه استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر و هیئت‌های بین‌المللی تشکیل شده جهت حفاظت از آنها در اختیار شما قرار می‌دهد.

در پایان این درس قادر خواهید بود:

- حقوق بشر را تعریف کنید؛
- معاهدات و هیئت‌های بین‌المللی حقوق بشر را شناسایی کنید؛ و
- فرایند تعهد به یک معاهده بین‌المللی را فرا بگیرید.

ادامه

بازگشت

حقوق بشر چیست؟

"حقوق بشر مجموعه‌ای است از حقوق بنیادین و غیر قابل انتقال که افراد ذاتاً به دلیل انسان بودن خویش از آنها برخوردار هستند" - اعلامیه جهانی حقوق بشر

پس از تحمل سختی‌های جنگ جهانی اول و دوم، چند کشور احساس کردند که باید هیئتی بین‌المللی برای حفظ صلح در جهان و تضمین و حفاظت از کرامت و حقوق بشر تأسیس شود. این ایده با تأسیس سازمان ملل متحد (UN) در سال ۱۹۴۵ محقق شد.

در سال ۱۹۴۸ سازمان ملل متحد اعلامیه جهانی حقوق بشر (UDHR) را تهیه کرد؛ اعلامیه‌ای که راه را برای ارائه استانداردهای زیادی جهت حفاظت از کرامت انسانی هموار نمود. این اعلامیه برای نخستین بار در تاریخ بشر حقوق بنیادین مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی که تمام انسان‌ها باید از آن برخوردار باشند را تعریف کرد. به مرور زمان این اعلامیه به‌عنوان معیار استانداردهای حقوق بشر پذیرفته شد؛ استانداردهایی که همه افراد باید به آن‌ها احترام گذاشته و از آن‌ها حفاظت کنند.

اعلامیه جهانی حقوق بشر به همراه میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR)، دو پروتکل الحاقی آن، و میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، در مجموع [لایحه بین‌المللی حقوق بشر](#) را تشکیل می‌دهند.

النور روزولت به‌عنوان رئیس کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، عامل اصلی تهیه اعلامیه جهانی حقوق بشر بود.

ادامه

بازگشت

هیئت‌های سازمان ملل متحد

در حال حاضر سازمان ملل متحد ۱۹۳ کشور عضو داشته و مهم‌ترین مؤسسه بین‌المللی و منبع تدوین، پیاده‌سازی و نظارت بر استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر به‌شمار می‌آید.

در سیستم مدیریتی سازمان ملل متحد، [دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر](#) (OHCHR) مسئول ارائه مشاوره و حمایت از مکانیسم‌های مختلف نظارت بر حقوق بشر است. این دفتر از متخصصین مستقلی تشکیل شده که وظیفه نظارت بر اجرای تعهدات کشورهای عضو را بر عهده دارند.

کمیساریای عالی حقوق بشر از هیئت‌های شکل گرفته بر اساس منشور سازمان ملل مانند شورای حقوق بشر و نیز هیئت‌های تشکیل شده بر پایه معاهدات بین‌المللی حقوق بشر حمایت می‌کند. [شورای حقوق بشر سازمان ملل](#) (UNHCR) هیئتی بین‌دولتی است که مسئولیت پیشبرد و حمایت از حقوق بشر در سراسر جهان و رسیدگی به موارد نقض حقوق بشر را به‌عهده دارد.

کمیساریای عالی حقوق بشر هیئت‌های حقوق بشر سازمان ملل را به دو دسته تقسیم می‌کند: هیئت‌های مرتبط با منشور سازمان ملل و هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر.

هیئت‌های مرتبط با منشور سازمان ملل در برابر هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر	
هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر	هیئت‌های مرتبط با منشور سازمان ملل
✓ تشکیل شده بر اساس مفاد یک معاهده خاص	✓ تشکیل شده بر اساس منشور سازمان ملل
✓ انجام فعالیت‌های محدودتر بر اساس مجموعه مسائل مطرح شده در یک معاهده	✓ انجام فعالیت‌های کلان حقوق بشر
✓ پرداختن به مسائل کشورهای که معاهده را به‌تصویب رسانده‌اند	✓ دارای مخاطبین نامحدود
✓ تصمیم‌گیری بر اساس اجماع	✓ انجام اقدامات بر اساس رأی اکثریت

ادامه

بازگشت

هیئت‌های سازمان ملل متحد (ادامه)

هیئت‌های مرتبط با منشور سازمان ملل

- شورای حقوق بشر (کمیسیون حقوق بشر سابق)
- بررسی دوره ای جهانی
- گروه‌های ویژه شورای حقوق بشر
- فرایند دادخواهی شورای حقوق بشر

هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر

ده هیئت مرتبط با معاهدات حقوق بشر وجود دارند که بر پیاده‌سازی معاهدات بین‌المللی حقوق بشر نظارت می‌کنند.

- کمیته حقوق بشر (CCPR)
- کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (CESCR)
- کمیته رفع تبعض نژادی (CERD)
- کمیته رفع تبعض بر علیه زنان (CEDAW)
- کمیته مبارزه با شکنجه (CAT)
- کمیته فرعی جلوگیری از شکنجه (SPT)
- کمیته حقوق کودکان (CRC)
- کمیته کارگران مهاجر (CMW)
- کمیته حقوق افراد با ناتوانی جسمی (CRPD)
- کمیته ناپدید شدگان اجباری (CED)

ادامه

بازگشت

هیئت های سازمان ملل متحد (ادامه)

سازمان ملل متحد چند هیئت مهم دیگر نیز دارد که به پیشبرد و حفاظت از حقوق بشر می‌پردازند. اما این هیئت‌ها تحت نظارت دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر نیستند. هیئت‌های مذکور عبارتند از:

- [مجمع عمومی سازمان ملل متحد](#)
- [کمیته سوم مجمع عمومی](#)
- [شورای اقتصادی و اجتماعی](#)
- [دیوان بین المللی دادگستری](#)

بسیاری از ادارات و شرکای سازمان ملل نیز بر اساس حیطه فعالیت و تعامل خود با هیئت‌های اصلی حقوق بشر، در پیشبرد و حفاظت از حقوق بشر مشارکت می‌کنند. این ادارات و شرکا عبارتند از:

- [کمیساریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان \(UNHCR\)](#)
- [دفتر هماهنگی امور بشر دوستانه \(OCHA\)](#)
- [دفتر بین سازمانی آوارگان داخلی](#)
- [سازمان بین المللی کار](#)
- [سازمان بهداشت جهانی](#)
- [سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد \(UNESCO\)](#)
- [برنامه مشترک سازمان ملل متحد در زمینه ایدز \(UNAIDS\)](#)
- [کمیته دائمی بین سازمانی \(IASC\)](#)
- [اداره امور اقتصادی و اجتماعی \(DESA\)](#)
- [کمیسیون وضعیت زنان \(CSW\)](#)
- [دفتر مشاور ویژه امور جنسیتی و پیشبرد موقعیت زنان \(OSAGI\)](#)
- [واحد پیشرفت زنان \(DAW\)](#)
- [صندوق جمعیت سازمان ملل متحد \(UNFPA\)](#)
- [صندوق کودکان سازمان ملل متحد \(UNICEF\)](#)
- [نهاد سازمان ملل متحد برای برابری جنسیتی و توانمند سازی زنان \(UN-Women\)](#)
- [برنامه توسعه سازمان ملل متحد \(UNDP\)](#)
- [سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد \(FAO\)](#)
- [برنامه اسکان بشر سازمان ملل متحد \(HABITAT\)](#)
- [برنامه اقدام علیه مین سازمان ملل متحد](#)

ادامه

بازگشت

سیستم معاهدات سازمان ملل متحد

معاهدات عبارتند از موافقت‌نامه‌های رسمی بین دولت‌ها که مسئولیت‌ها و تعهدات طرفین را مشخص می‌کنند. معاهدات بین‌المللی حقوق بشر از طریق فرایند مذاکره بین کشورهای عضو سازمان ملل تهیه شده و هدف آن‌ها ارائه مجموعه‌ای از استانداردهای مشترک و پذیرفته شده است. سپس کشورها تصمیم می‌گیرند که خود را به طور رسمی ملزم به رعایت استانداردهای مورد اشاره در معاهدات کنند یا خیر.

معاهدات بین‌المللی حقوق بشر دو مزیت عمده را به همراه داشته‌اند:

- معاهدات با ایجاد چارچوب‌ها و استانداردهای بین‌المللی کشورهای عضو را مجبور به رعایت، پیاده‌سازی و ارتقاء آزادی‌ها و حقوق بشر به صورت مساوی، و توقف تبعیض می‌نمایند. کشورها با پذیرفتن و امضاکردن این معاهدات باید پاسخگوی شهروندان خود باشند.
- علاوه بر این، مکانیسم‌های نظارتی ارائه شده در معاهدات و کنوانسیون‌ها به عنوان ضمانت اجرایی نیز می‌توانند تضمین نمایند که کشورهای عضو واقعاً متعهد به عهدنامه پذیرفته شده هستند.

میثاق بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی (ICCPR) کشورهای عضو را ملزم می‌دارد تا گزارشات دوره‌ای را در خصوص اجرا، ارتقاء و رعایت تعهدات حقوق بشری خود - خصوصاً موارد مذکور در این میثاق- به کمیته حقوق بشر ارسال نمایند.

کشورها از طریق امضاء قطعی یا تصویب، پذیرش، تأیید یا الحاق به معاهده تمایل و رضایت خود را برای انجام تعهدات مورد اشاره در آن اعلام می‌کنند. به محض این‌که کشوری تبدیل به یکی از طرفین معاهده شود، معاهده برای آن کشور از لحاظ قانونی لازم‌الاجرا خواهد بود.

یکی از مهم‌ترین گام‌های تبدیل شدن به یکی از طرفین معاهده، امضاکردن آن است. معاهدات در بر دارنده یک بند مختص امضا هستند که در آن مکان و زمان امضا و دوره اعتبار آن تعریف و مشخص می‌شود. معاهدات مذکور همچنین روش‌هایی را که کشورهای امضا کننده به واسطه آن‌ها تبدیل به یکی از طرفین می‌شوند نیز مشخص می‌کنند، که از جمله این روش‌ها می‌توان به تصویب، پذیرش، تأیید یا الحاق اشاره کرد.

ادامه

بازگشت

سیستم معاهدات سازمان ملل متحد (ادامه)

امضا: کشورها با امضا کردن یک معاهده از آن حمایت کرده و موافقت می‌کنند که مطابق مفاد آن عمل کرده و کاری در تضاد با اهداف آن انجام ندهند. اما امضا کردن سبب نمی‌شود که کشوری به طور قانونی موظف به پیروی از معاهده شود. برای این که معاهده از لحاظ قانونی برای یک کشور لازم‌الاجرا شود، کشور مذکور باید آنرا تصویب کرده یا به آن ملحق شود. در بعضی موارد کشورها معاهده را امضا کرده اما هیچگاه آن را مورد تصویب یا الحاق قرار نمی‌دهند.

تصویب: کشورها با تصویب یک معاهده موافقت خود را برای متعهد شدن به آن نشان می‌دهند. هنگامی که دستگاه قانون‌گذاری یک کشور معاهده‌ای را تصویب کند، کشور مذکور از لحاظ قانونی به معاهده و مفاد آن متعهد خواهد شد. این فرایند در کشورهای مختلف به شیوه‌های متفاوتی انجام می‌شود.

پذیرش یا تأیید یک معاهده پس از امضاء آن نیز همان تأثیر قانونی تصویب را داشته و قوانین به همان شکل اعمال می‌شوند، مگر این‌که در معاهده به گونه‌ای دیگر ذکر شده باشد. اگر به موجب معاهده پذیرش یا تأیید بدون امضاء قبلی امکان‌پذیر باشد، این پذیرش یا تأیید به منزله الحاق تلقی شده و قوانین مربوط به الحاق در خصوص آن اعمال می‌شوند.

الحاق: کشورها با ملحق شدن به معاهده‌ای که پیشتر توسط سایر کشورها به مذاکره گذاشته و امضا شده است، موافقت خود را با تعهد قانونی به مفاد آن اعلام می‌کنند. الحاق همان تأثیر قانونی تصویب، پذیرش یا تأیید را دارد، اما پیش از آن معاهده امضا نمی‌شود. در فرایند الحاق کشورها "سند تصویب" را ارائه می‌کنند که نامه‌ای رسمی است از سوی رئیس‌جمهور (شخص اول مملکت) آنها به دبیرکل سازمان ملل. هیچ کشوری حق ملحق شدن به یک معاهده را ندارد، مگر آن‌که این امر به وضوح بیان شده یا امضاکنندگان با آن موافقت کرده باشند.

برای کسب اطلاعات بیشتر درباره این فرایند به [کتابچه راهنمای معاهدات سازمان ملل متحد](#) مراجعه کنید.

ادامه

بازگشت

سیستم معاهدات سازمان ملل متحد (ادامه)

ایران به کنوانسیون حقوق کودکان سازمان ملل متحد پیوسته است، اما شرطی برای پذیرفتن آن تعیین کرده است. در صورتی که این کنوانسیون در هر زمان یا تحت هر شرایطی در تضاد با استانداردهای اسلامی و قوانین داخلی ایران قرار گیرد، دولت جمهوری اسلامی ایران از آن تبعیت نخواهد کرد.

بنابراین هرچند که به موجب کنوانسیون مذکور تمام افراد زیر ۱۸ سال کودک تلقی شده و در تمام موارد مسئولیت کیفری کامل در مورد آنها صدق نمی‌کند، اما در ایران سن مسئولیت پذیری کیفری در مورد برخی جرائم برای دختران ۹ سال و برای پسران ۱۵ سال است.

وقتی کشوری یک معاهده را امضا یا تصویب کند یا به آن ملحق شود، می‌تواند شروط یا اعلامیه‌هایی را در آن وارد کند که بیانگر ابطال یا تغییر اثرات قانونی یک ماده خاص از معاهده هستند. شروط به کشورهای اجازه می‌دهند که تبدیل به یکی از طرفین معاهده شده و در عین حال خود را از تعهد به یک ماده، بخش یا بند خاص که تمایلی به تبعیت از آن ندارند معاف کنند. به‌عنوان مثال بنگلادش با استدلال تضاد با قانون اسلام و شریعت، شرطی را به کنوانسیون رفع هر گونه تبعیض علیه زنان (CEDAW) اضافه کرد.

علاوه بر این، کشورها می‌توانند یک **پروتکل اختیاری** را به یک معاهده اضافه کنند. پروتکل‌های اختیاری می‌توانند راهنمایی‌هایی را در خصوص رویه‌های جاری در معاهدات ارائه کرده یا بخش‌های زیادی از معاهده را در بر گیرند. معمولاً پروتکل‌های اختیاری معاهدات حقوق بشر خود معاهدات مستقل کوچکی هستند که آن دسته از کشورها که جزء طرفین معاهده اصلی نیستند می‌توانند آنها را امضا یا تصویب کرده یا به آنها ملحق شوند.

به‌عنوان مثال، میثاق بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی (ICCPR) دو پروتکل اختیاری دارد. یک پروتکل مربوط به حق افراد برای شکایت کردن نزد سازمان ملل متحد، و پروتکل دیگر مربوط به حذف مجازات اعدام است. ایران ICCPR را امضا کرده، اما از ملحق شدن به دو پروتکل اختیاری آن امتناع ورزیده است.

ادامه

بازگشت

تصمیمات الزام آور در مقابل تصمیمات غیر الزام آور

تصمیمات اتخاذ شده در سازمان ملل متحد به دو دسته الزام آور و غیر الزام آور تقسیم می‌شوند. اسناد الزام آور وظایف و تعهدات قانونی را تدوین و ایجاد می‌کنند (حقوق سخت یا انعطاف ناپذیر)، در حالی که اسناد غیر الزام آور توصیه‌هایی درباره خطمشی و روش کار ارائه می‌کنند (حقوق نرم یا انعطاف پذیر).

- میثاق‌ها، اساسنامه‌ها، پروتکل‌ها و کنوانسیون‌ها برای کشورهای عضوی که آن‌ها را تصویب کرده یا به آن‌ها ملحق شده‌اند از لحاظ قانونی الزام آور تلقی می‌شوند.
- اعلامیه‌ها، اصول، دستورالعمل‌ها، قوانین استاندارد و توصیه‌ها غیر الزام آور هستند، اما نیروی اخلاقی قدرتمندی داشته و راهنمایی‌های عملی به کشورها ارائه می‌کنند، هرچند که به موجب قوانین بین‌المللی الزام آور نیستند.

قطعه‌نامه‌های مجمع عمومی جزء حقوق سخت یا انعطاف ناپذیر بوده و اسنادی الزام آور به‌شمار می‌آیند. مثال‌هایی از این دست عبارتند از معاهدات و منشورهای سازمان ملل مانند منشور سازمان ملل متحد که چارچوب فعالیت سازمان ملل را مشخص می‌کند.

حقوق نرم یا انعطاف پذیر می‌توانند به‌مرور زمان تبدیل به حقوق بین‌الملل عرفی شده و به‌صورت جهانی مورد پذیرش قرار گیرند. اعلامیه جهانی حقوق بشر (UDHR) بهترین مثال یک ابزار قانونی نرم است. این اعلامیه در سال ۱۹۴۸ به‌عنوان یکی از قطعه‌نامه‌های غیر الزام آور مجمع عمومی سازمان ملل تصویب شد، اما اکنون تبدیل به یک حقوق بین‌الملل عرفی شده‌است.

در حالی که حقوق نرم یا اسناد غیر الزام آور اغلب تبدیل به قوانین بین‌المللی عرفی می‌شوند، چالش‌هایی در زمینه پیاده‌سازی و اجرای این ابزارها وجود دارد. حقوق نرم تنها نیاز به پرداختن به مسئله‌ای خاص را بیان می‌کنند، در حالی که حقوق سخت الزام قانونی مکانیسم‌های نظارتی و اجرایی را اعمال می‌کند.

راه‌های مختلفی برای پرداختن به چالش پیاده‌سازی و اجرای حقوق نرم وجود دارد:

- کارگروه‌های سازمان ملل متحد، گزارشگران ویژه یا نمایندگان دبیرکل می‌توانند مکانیسم‌های نظارتی دیگری را ارائه کنند.
- سازمان‌های غیر دولتی (NGO)، گروه‌های اجتماعی، سازمان‌های مذهبی، افرادی که حقوق آن‌ها پایمال شده (قربانیان)، دولت‌ها، رسانه، متخصصین مستقل و سایر افراد و گروه‌های خارج از این مکانیسم همگی می‌توانند نقشی تعیین‌کننده در نظارت، اجرا، گسترش یا تکثیر هر یک از مفاد یک معاهده یا تمامی مفاد آن داشته باشند. جامعه مدنی می‌تواند با نظارت مستمر، دولت‌ها را در برابر نقض قوانین پاسخگو نماید.

ادامه

بازگشت

سایر هیئت‌های بین‌المللی و حقوق بشر – سازمان همکاری اسلامی

سازمان همکاری اسلامی (OIC) (سازمان کنفرانس اسلامی سابق) در سال ۱۹۶۹ تأسیس شد و هم‌اکنون دومین سازمان بین‌دولتی بزرگ پس از سازمان ملل متحد به‌شمار می‌آید. ۵۷ کشور از چهار قاره جهان عضو این سازمان هستند. ایران از سال ۱۹۶۹ عضو سازمان بوده است. سازمان همکاری اسلامی تلاش دارد تا نماینده صدای جمعی اعضا بوده و با ارتقای صلح جهانی و هماهنگی بین مردم مختلف جهان، از منافع جهان اسلام حمایت کند.

در سال ۲۰۰۸ **مینشور** سازمان همکاری اسلامی مورد تجدید نظر قرار گرفت و ارتقا و حفاظت از "حقوق بشر و آزادی‌های اساسی" جزء اهداف آن تعریف شد. در سال ۲۰۱۱ وزرای امور خارجه کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی یک کمیسیون جدید حقوق بشر را تأسیس کردند: **کمیسیون مستقل دائمی حقوق بشر** (IPHRC). این کمیسیون یک مکانیسم مستقل بین منطقه‌ای حقوق بشر به‌شمار می‌آید و هیئتی است که به شورای وزرای امور خارجه سازمان مشاوره می‌دهد. این کمیسیون از ۱۸ عضو تشکیل شده است؛ شش کشور از هر یک از مناطق افریقا، آسیا و عرب. اعضای مذکور از سوی دولت‌های مربوطه نامزد شده و توسط شورای وزرای امور خارجه سازمان همکاری اسلامی انتخاب شده‌اند.

طبق **اساسنامه** سازمان، کمیسیون مذکور و ۱۸ متخصص مستقل در راستای پیشبرد حقوق بشر و "حمایت از تلاش‌های کشورهای عضو برای تحکیم حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی" فعالیت می‌کنند. این امر پیش از هر چیز از طریق ارائه مشاوره قانونی به اعضا صورت می‌گیرد. مثلاً ممکن است در این خصوص به اعضا مشاوره داده شود که چگونه به سازمان ملل متحد گزارش داده یا مسائل حقوق بشر را در قوانین ملی خود بگنجانند، یا کمپین‌های اطلاع‌رسانی برای آنها برگزار شده و تحقیقات و همکاری‌هایی با سایر سازمان‌های حقوق بشر انجام شود. بدین‌ترتیب، هرچند که کمیسیون مذکور برخلاف شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد موارد نقض حقوق بشر را به‌طور واقعی بررسی نمی‌کند، اما به‌عنوان یک هیئت مشورتی فعالیت می‌کند که الگوی آن از همکاری کمیته مشاوره سازمان ملل متحد با شورای حقوق بشر برداشته شده است.

ادامه

بازگشت

درس اول: نکات مهمی که باید به خاطر سپرد

- اعلامیه جهانی حقوق بشر به طور گسترده به عنوان استاندارد اصلی حقوق بشر پذیرفته شده است؛ استانداردی که همه باید به آن احترام گذاشته و از آن حفاظت کنند.
- هیئت‌های مرتبط با منشور سازمان ملل متحد براساس این منشور تأسیس شده، فعالیت‌های کلان حقوق بشر را انجام می‌دهند، مخاطبین نامحدود دارند، و فعالیت‌های خود را بر اساس رأی اکثریت انجام می‌دهند.
- هیئت‌های مرتبط با معاهدات سازمان ملل متحد بر اساس مفاد یک معاهده خاص تشکیل شده، فعالیت‌های محدودتری را بر اساس مجموعه مسائل مطرح شده در یک معاهده انجام می‌دهند، تنها به مسائل کشورهایی می‌پردازند که معاهده را تصویب کرده‌اند، و بر اساس اجماع تصمیم‌گیری می‌کنند.
- ده هیئت مبتنی بر معاهدات حقوق بشر وجود دارند که بر پیاده‌سازی معاهدات بین‌المللی اصلی حقوق بشر نظارت می‌کنند.
- یکی از مرسوم‌ترین گام‌های تبدیل شدن به یکی از طرفین معاهده، امضا کردن آن است.
- شروط به کشورها اجازه می‌دهند که تبدیل به یکی از طرفین معاهده شده و در عین حال خود را از تعهد به یک ماده، بخش یا بند خاص که تمایلی به تبعیت از آن ندارند معاف کنند.
- پروتکل‌های اختیاری راهنمایی‌هایی را در خصوص رویه‌های جاری در معاهدات ارائه کرده یا بخش‌های زیادی از معاهده را پوشش می‌دهند.
- تصمیمات اتخاذ شده در سازمان ملل متحد به دو دسته تقسیم می‌شوند: تصمیمات الزام آور و تصمیمات غیرالزام آور.

ادامه

بازگشت

۱. حقوق بشر را به کدام شکل می‌توان تعریف کرد؟

- الف. حقوقی که ساخته دست بشر نیستند، اما از منطق، طبیعت بشر، یا فرامین خدا گرفته شده‌اند.
 ب. حقوقی مبتنی بر عرف‌ها، قوانین، اساسنامه‌ها یا فعالیت‌های قوه مقننه.
 پ. حقوقی بنیادین و غیر قابل انتقال که افراد ذاتاً به دلیل انسان بودن خویش از آنها برخوردار هستند.
 ت. حق شهروندان در دستیابی به برابری و آزادی اجتماعی و سیاسی.

۲. کدام هیئت سازمان ملل متحد بر اساس منشور سازمان ملل تشکیل شده است؟

- الف. هیئت‌های مرتبط با منشور سازمان ملل متحد
 ب. هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر
 پ. هم هیئت‌های مرتبط با منشور سازمان ملل متحد و هم هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر
 ت. هیچکدام از هیئت‌های مرتبط با منشور سازمان ملل متحد یا معاهدات حقوق بشر

۳. کدامیک از این اسناد جزء لایحه بین‌المللی حقوق بشر به‌شمار می‌آید؟

- الف. میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
 ب. اعلامیه جهانی حقوق بشر (UDHR)
 پ. میثاق حقوق سیاسی و مدنی (ICCPR)
 ت. همه موارد فوق

۴. کدامیک از موارد زیر جزء هیئت‌های حقوق بشر سازمان ملل متحد نیست؟

- الف. کمیته حقوق بشر
 ب. سازمان همکاری اسلامی
 پ. کمیته کارگران مهاجر
 ت. شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد

۵. جای خالی را پر کنید: معاهدات کشورهای عضو را مجبور به احترام گذاشتن، پیاده‌سازی و ارتقای آزادی‌ها و حقوق مساوی و توقف تبعیض می‌کنند. کشورها با پذیرش و تصویب این معاهدات باید پاسخگوی خود باشند.

- الف. شهروندان
 ب. مقامات دولتی
 پ. نخبگان

ت. روحانیون

۶. این جمله درست است یا نادرست؟ یک کشور با امضای یک معاهده، بصورت قانونی ملزم به پیروی از آن می‌شود.

الف. درست
ب. نادرست

۷. کدامیک از موارد زیر به کشورها اجازه می‌دهد تبدیل به یکی از طرفین معاهده شده اما خود را از یک ماده، بخش یا بند خاص که تمایلی به تبعیت از آن ندارند معاف کنند؟

الف. پروتکل اختیاری
ب. شرط
پ. الحاق
ت. منشور

۸. این جمله درست است یا نادرست: حقوق نرم، یا تصمیمات غیر الزام آور، می‌توانند به مرور زمان تبدیل به حقوق بین‌الملل عرفی شده و به صورت جهانی مورد پذیرش قرار گیرند.

الف. درست
ب. نادرست

ادامه

بازگشت

درس دوم: تعهدات بین‌المللی و مکانیسم‌های اجرایی

در پایان این درس قادر به فراگیری موارد زیر خواهید شد:

- مکانیسم‌های مورد استفاده برای اجرای معاهدات بین‌المللی حقوق بشر؛
- مکانیسم‌های مستقل از معاهدات برای استانداردهای بین‌المللی؛ و
- تأثیر مکانیسم‌های مستقل از معاهدات بر ایران.

ادامه

بازگشت

مکانیسم‌های اجرایی

سازمان ملل متحد چهار مکانیسم اجرایی اصلی را برای پیاده‌سازی معاهدات، کنوانسیون‌ها و پروتکل‌ها، و حصول اطمینان از اجرای آن‌ها توسط کشورهای عضو به کار می‌گیرد:

۱. کمیته‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر
۲. شورای حقوق بشر مبتنی بر منشور سازمان ملل
۳. بررسی دوره‌ای جهانی مبتنی بر منشور سازمان ملل
۴. گروه‌های ویژه مبتنی بر منشور سازمان ملل

کمیته‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر

هیئت‌های معاهدات در واقع کمیته‌های متشکل از متخصصین مستقل هستند که بر پیاده‌سازی معاهدات بین‌المللی حقوق بشر نظارت می‌کنند. این کار ابتدا از طریق مرور گزارشات پیاده‌سازی ارائه شده توسط کشورهای عضو انجام می‌شود. برخی از هیئت‌های معاهدات وظیفه دارند تا شکایات فردی را دریافت و بررسی کرده و تحقیقاتی را انجام دهند.

علاوه بر بررسی گزارشات ارائه شده توسط کشورهای عضو، کمیته‌های مذکور اطلاعاتی را از طریق گزارشات شفاهی یا کتبی از دیگر سازمان‌ها نیز دریافت می‌کنند که از آن جمله می‌توان به سازمان‌های غیردولتی، مؤسسات ملی حقوق بشر و سایر مؤسسات وابسته به سازمان ملل متحد اشاره کرد. کمیته‌ها بر اساس این فرایند "مشاهدات پایانی" را انجام می‌دهند که شامل گام‌های مثبت در پیاده‌سازی معاهده توسط یک کشور و توصیه‌هایی است که کمیته برای انجام اقدامات بیشتر به کشورها ارائه می‌کند. هیئت مسئول می‌تواند در ادامه بررسی کند که آیا کشور مورد نظر توصیه‌های کمیته‌ها را به کار بسته است یا خیر.

ادامه

بازگشت

کمیته‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر (ادامه)

چنان‌که در درس اول به اختصار گفته شد، ده کمیته مرتبط با معاهدات حقوق بشر وجود دارند که بر پیاده‌سازی معاهدات بین‌المللی حقوق بشر نظارت می‌کنند. از میان معاهدات تحت نظارت این ده کمیته، ایران به نیمی از آنها ملحق شده است.

• [کمیته حقوق بشر](#)

کمیته حقوق بشر مجموعه‌ای است از متخصصین مستقل که بر پیاده‌سازی [میثاق بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی](#) توسط کشورهای عضو نظارت می‌کنند. به موجب این میثاق یک کمیته حقوق بشر با ۱۸ عضو تشکیل شده که گزارشات دوره‌ای (معمولاً چهار سالانه) ارسال شده توسط کشورهای عضو در زمینه پیاده‌سازی مفاد میثاق را بررسی می‌کند. این کمیته گزارشات را در جلسات خصوصی به بحث و بررسی می‌گذارد و تمامی اسناد مربوطه محرمانه باقی می‌مانند. اما یافته‌های کمیته در اختیار عموم قرار گرفته و در گزارش سالانه به مجمع عمومی نیز آورده می‌شود. ایران به دو پروتکل اختیاری میثاق ملحق نشده است. پروتکل اول به ایجاد یک مکانیسم دادخواهی برای میثاق و پروتکل دوم به حذف مجازات اعدام می‌پردازد.

• [کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی](#)

این کمیته توسط شورای اقتصادی و اجتماعی (ECOSOC) به منظور نظارت بر پیاده‌سازی [میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی](#) توسط کشورهای عضو تشکیل شد. این هیئت ۱۸ نفره متخصصین گزارشات ارائه شده از گروه‌های ویژه را مطالعه کرده و آنها را معمولاً هر پنج سال یک‌بار با نمایندگان دولت‌های مربوطه به بحث می‌گذارد. کمیته مذکور بر اساس بررسی‌های انجام شده توصیه‌هایی را به کشورها ارائه کرده و روند پیاده‌سازی این توصیه‌ها را پیگیری می‌کند. ایران به پروتکل اختیاری این میثاق در خصوص استقرار یک مکانیسم تحقیق و دادخواهی ملحق نشده است.

• [کمیته رفع تبعیض نژادی](#)

کمیته رفع تبعیض نژادی (CERD) هیئتی از متخصصین مستقل است که بر روند پیاده‌سازی [کنوانسیون رفع هر گونه تبعیض نژادی](#) در کشورهای عضو نظارت می‌کند. کمیته مذکور با این هدف تأسیس شد که گزارشات دوسالانه کشورهای عضو در زمینه اقدام انجام شده برای پیاده‌سازی مفاد عهدنامه را بررسی کند. این کمیته همچنین درخواست تجدیدنظر افراد مبنی بر نقض کنوانسیون را بررسی می‌کند، البته در صورتی که کشور مورد نظر این پروتکل اختیاری کنوانسیون را پذیرفته باشد. ایران به پروتکل اختیاری کنوانسیون در خصوص تقاضای تجدیدنظر افراد ملحق نشده است.

• [کمیته حقوق کودکان](#)

کمیته حقوق کودکان (CRC) هیئتی است متشکل از ۱۸ متخصص مستقل که بر روند پیاده‌سازی [کنوانسیون حقوق کودکان](#) در کشورهای عضو نظارت می‌کنند. کمیته مذکور با این هدف تشکیل

نبض ایران: در تلاش جهت ارتقای آگاهی در زمینه نقض حقوق بشر در ایران

17

www.nabz-iran.com

ما را در فیسبوک دنبال کنید @نبض ایران

@nabziran ما را در توئیتر دنبال کنید

شد که بر روند پیاده‌سازی نظارت داشته و گزارشات ارائه شده توسط کشورهای عضو را بررسی کند. کشورهای عضو موظفند هر پنج سال یک‌بار گزارشاتی را مبنی بر تعهد خود به این کنوانسیون ارائه کنند. اگر پروتکل‌های اختیاری پذیرفته شده باشند، کمیته این اختیار را دارد که درخواست‌های تجدیدنظر افراد را از کشورهای پذیرنده دریافت کند. ایران به دو پروتکل اختیاری کنوانسیون ملحق شده است که یکی از آنها مربوط به حمایت از کودکان در عدم مشارکت در مناقشات مسلحانه (پروتکل اول) و دیگری مربوط به محافظت از کودکان در برابر سوء استفاده جنسی است (پروتکل دوم).

ادامه

بازگشت

کمیته‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر (ادامه)

• کمیته حقوق افراد با ناتوانی جسمی (CRPD)

این کمیته هیئتی است متشکل از متخصصین مستقل که بر روند پیاده‌سازی کنوانسیون حقوق افراد با ناتوانی جسمی در کشورهای عضو نظارت می‌کنند. تمام کشورهای عضو موظفند گزارشات منظمی را به کمیته ارائه کنند. اولین گزارش ظرف مدت دو سال پس از پذیرش کنوانسیون و گزارشات بعد هر چهار سال یک‌بار ارائه می‌شوند. ایران به دو پروتکل اختیاری میثاق ملحق نشده‌است. این پروتکل‌ها مربوط به اختیار بررسی دادخواست‌های افراد در زمینه نقض کنوانسیون توسط کشورهای ملحق شده به پروتکل هستند.

لیست کمیته‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر که ایران به آنها ملحق نشده‌است:

- کمیته رفع تبعیض بر علیه زنان (CEDAW)
- کمیته مبارزه با شکنجه (CAT)
- کمیته فرعی جلوگیری از شکنجه (SPT)
- کمیته کارگران مهاجر (CMW)
- کمیته ناپدید شدگان اجباری (CED)

کمیته‌های مرتبط با معاهدات در عمل

از آن جا که ایران پیش از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ و بدون هیچ شرطی به میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ملحق شده و هیچ مکانیسم صرف نظری در این میثاق گنجانده نشده است، ایران کماکان به طور کامل متعهد و موظف به اجرای تمامی مفاد میثاق بوده و می‌بایست حقوق زیر را برای شهروندان خود به رسمیت بشناسد:

- حق کار در شرایط منصفانه و مناسب؛
- حق دارا بودن حفاظت اجتماعی، استاندارد زندگی مناسب و بالاترین استانداردهای سلامت جسمی و روانی؛ و
- حق تحصیل و بهره‌مندی از مزایای آزادی فرهنگی و پیشرفت علمی.

ایران به عنوان یکی از طرفین این معاهده موظف است گزارشات دوره‌ای خود را در زمینه پیاده‌سازی حقوق مورد اشاره در میثاق ارائه کند. ایران آخرین بار در سال ۲۰۰۹ گزارش خود را به کمیته ارائه کرد. کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به عنوان مکانیسم اجرایی و نظارتی خود گزارش مذکور را مطالعه کرده و دغدغه‌های خود را در خصوص انجام تعهدات ایران به این کشور ارائه کرد. کمیته مذکور در سال ۲۰۱۳ چنین اعلام نظر کرد که تحریم‌های اقتصادی ایران سبب رفع تعهدات این کشور به موجب این معاهده نمی‌شود.

این کمیته در یکی از جلسات خود در سال ۲۰۱۳ از هیئت ایرانی سؤالات خود را درخصوص قوانین و سیاست‌های مانع شرکت بهائیان در دوره‌های آموزش عالی، سهمیه‌بندی جنسیتی در دانشگاه‌ها و تبعیض بر اساس جنسیت و گرایش جنسی مطرح کرد. پس از این جلسه، کمیته از ایران خواست تا به این حقوق احترام گذاشته و تبعیض بر علیه اقلیت‌های قومی، مذهبی و جنسیتی را متوقف کند.

ادامه

بازگشت

شورای حقوق بشر

شورای حقوق بشر در تاریخ ۲۴ اسفند ۱۳۸۴ توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد تأسیس شده و جایگزین کمیسیون حقوق بشر شد (قطعنامه ۲۵۱/۶۰) که به مدت ۶۰ سال هسته سیستم حقوق بشر سازمان ملل را تشکیل می‌داد، اما همواره مورد این انتقاد قرار می‌گرفت که به کشورهای با وضعیت نامناسب حقوق بشر اجازه عضویت می‌دهد. شورای مذکور هیئتی بین دولتی در سیستم سازمان ملل متحد و متشکل از ۴۷ عضو است که مسئول پیشبرد و حفاظت از تمام حقوق بشر در سراسر جهان هستند. مجمع عمومی سازمان ملل متحد اعضای را برای تصدی ۴۷ کرسی شورا انتخاب کرده که در این انتخاب، مشارکت کشورها در پیشبرد و حفاظت از حقوق بشر و انجام تعهدات خود بصورت داوطلبانه، لحاظ می‌کند.

دوره تصدی‌گری هر کرسی سه سال بوده و هیچ کشوری نمی‌تواند یک کرسی را بیش از دو دوره متوالی در اختیار داشته‌باشد. کرسی‌ها بین [گروه‌های منطقه‌ای سازمان ملل متحد](#) تقسیم می‌شوند: ۱۳ کرسی برای آفریقا، ۱۳ کرسی برای آسیا، ۶ کرسی برای اروپای شرقی، ۸ کرسی برای امریکای لاتین و حوزه دریای کارائیب (GRULAC) و ۷ کرسی برای اروپای غربی و سایرین (WEOG). مجمع عمومی سازمان ملل متحد می‌تواند از طریق اکثریت دوسوم خود حقوق و امتیازات هر یک از اعضای شورا که در دوره عضویت خود به طور مستمر مرتکب نقض حقوق بشر شده باشند را به‌حالت تعلیق درآورد. بر اساس [قطعنامه 251/60](#) ناظر بر عضویت کشورهای UNHRC: "اعضای انتخاب شده برای شورا باید از بالاترین موازین پیشبرد و حفاظت از حقوق بشر پیروی کنند."

در حال حاضر ایران جزء اعضای شورای حقوق بشر نیست. ایران به‌دنبال محکومیت‌ها و انتقادات بین‌المللی از اوضاع حقوق بشر در این کشور -از جمله گروهی از مدافعان برجسته حقوق بشر ایران- پیشنهاد عضویت خود در سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۳ را پس گرفت. علاوه بر این، مجمع عمومی سازمان ملل متحد تقریباً هر سال وضعیت حقوق بشر در ایران را از سال ۱۹۸۵ به این سو محکوم کرده است.

این شورا پس از تأسیس "بسته نهادی سازی" را برای جهت‌دهی فعالیت‌ها و تنظیم رویه‌ها و مکانیسم‌های خود به‌کار گرفت. از بین این مکانیسم‌ها می‌توان به مکانیسم بررسی دوره‌ای جهانی اشاره کرد که وضعیت حقوق بشر را در تمامی کشورهای عضو سازمان ملل متحد بررسی می‌کند. شورای حقوق بشر گروه‌های ویژه سازمان ملل متحد را نیز به‌کار می‌گیرد. این گروه‌ها متشکل از گزارشگران ویژه، نمایندگان ویژه، متخصصین مستقل و کارگروه‌هایی هستند که وظیفه نظارت، ارزیابی، ارائه مشاوره و گزارش‌دهی عمومی مسائل محوری یا وضعیت حقوق بشر در کشورهای خاص را برعهده دارند. **بررسی‌های دوره‌ای جهانی و گروه‌های ویژه** دو مکانیسم اجرایی مهم شورای حقوق بشر هستند.

ادامه

بازگشت

بررسی دوره‌ای جهانی

مکانیسم اجرایی بررسی دوره‌ای جهانی (UPR) شامل بررسی اسناد حقوق بشر تمامی کشورهای عضو سازمان ملل متحد است. این فرایند مبتنی بر اعضا به هر یک از کشورها امکان می‌دهد تا اقدامات خود برای ارتقاء وضعیت حقوق بشر و نیز روند اجرای تعهدات حقوق بشر خود را اعلام کنند. این فرایند مبتنی بر گفت‌وگو با کشور مورد بررسی بوده و هدف از آن تکمیل فعالیت‌های هیئت‌های مرتبط با معاهدات، نه موازی کاری با آنها، می‌باشد.

بررسی‌ها توسط کارگروه UPR انجام می‌شوند که متشکل از ۴۷ عضو شورای حقوق بشر است. اما هر یک از اعضاء سازمان ملل متحد می‌تواند در مباحثات/گفت‌وگو با کشورهای مورد بررسی مشارکت نماید. بررسی هر کشور با همکاری گروهی متشکل از سه کشور دیگر انجام می‌شود که "گروه سه گانه" نامیده شده و به‌عنوان گزارشگر عمل می‌کنند. انتخاب گروه سه‌گانه برای هر بررسی از طریق قرعه‌کشی پس از انتخاب اعضای شورا در مجمع عمومی انجام می‌شود.

بررسی‌ها مبتنی بر موارد زیر هستند:

۱. اطلاعات ارائه شده توسط کشور مورد بررسی؛

۲. اطلاعات مشتمل بر گزارشات گروه‌ها و متخصصین مستقل حقوق بشر موسوم به **گروه های ویژه، هیئت های مرتبط با معاهدات حقوق بشر**، و سایر نهادهای سازمان ملل متحد؛ و

۳. اطلاعات به‌دست آمده از سایر ذی‌نفعان شامل نهادهای ملی حقوق بشر و سازمان‌های غیر دولتی.

سازمان‌های غیر دولتی و کنشگران جامعه مدنی می‌توانند اطلاعات خود را به کارگروه ارسال کنند. این اطلاعات به گزارش "سایر ذی‌نفعان" اضافه شده و در جریان بررسی مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. هر یک از کشورهای شرکت کننده در گفت‌وگو تعاملی می‌توانند از اطلاعات جامعه مدنی در جریان بررسی‌های انجام شده در جلسات کارگروه استفاده نمایند. سازمان‌های غیر دولتی نیز می‌توانند در جلسات کارگروه UPR شرکت کرده و در هنگام ارزیابی نتایج بررسی کشورها، بیانیه‌هایی را در جلسات منظم شورای حقوق بشر صادر کنند. برای کسب اطلاعات بیشتر به "راهنمایی‌های فنی ارائه گزارش توسط ذی‌نفعان" منتشر شده توسط OHCHR مراجعه کنید.

ادامه

بازگشت

بررسی دوره‌ای جهانی (ادامه)

پس از انجام بررسی توسط کارگروه، گزارشی موسوم به "گزارش نتایج" توسط گروه سه‌گانه و با مشارکت OHCHR و کشور مورد بررسی تهیه می‌شود. گزارش نتایج خلاصه‌ای است از مباحثات واقعی صورت‌پذیرفته در کنار پرسش‌ها، نظرات و توصیه‌ها. در جلسات کارگروه، کشور مورد بررسی این فرصت را دارد تا نظرات خود را در خصوص توصیه‌های ارائه شده بیان کرده و آن‌ها را بپذیرد یا درباره آن‌ها توضیح دهد. پس از این‌که گزارش در کارگروه تکمیل شد، در نشست جامع شورای حقوق بشر مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این مرحله، پیش از پیاده‌سازی هریک از توصیه‌ها یا نتایج، به کشور مورد بررسی فرصت داده می‌شود تا:

- حمایت یا عدم حمایت خود از نتیجه‌گیری‌ها و/یا توصیه‌های ارائه شده در گزارش نتایج را اعلام کند، در خصوص تعهدات و وظایف داوطلبانه توضیح دهد، و/یا به پرسش‌ها و مسائلی که در جریان گفتمان تعاملی کارگروه به‌طور مناسب به آن‌ها پرداخته نشده است پاسخ دهد؛
- نظر خود را درباره گزارش نتایج بیان کند.

پس از انجام بررسی توسط کارگروه، کشور مورد بررسی باید توصیه‌های ارائه شده در گزارش نهایی را اجرا کند. بررسی دوره‌ای جهانی اطمینان حاصل می‌کند که تمام کشورها پاسخگوی پیشرفت یا عدم موفقیت خود در پیاده‌سازی توصیه‌های ارائه شده باشند. در بررسی دوم از کشورها انتظار می‌رود که بیان کنند برای پیاده‌سازی توصیه‌های ارائه شده در بررسی اول چه کارهایی انجام داده‌اند. جامعه بین‌الملل می‌تواند در پیاده‌سازی توصیه‌ها و نتایج، ایجاد ظرفیت و همکاری‌های فنی مشارکت داشته و به کشور مورد بررسی مشاوره ارائه

آرژانتین: کنوانسیون حفاظت از تمام افراد در برابر ناپدید شدن اجباری

کنشگران جامعه مدنی، به‌ویژه انجمن‌های متشکل از خانواده قربانیان ناپدید شدن اجباری، در جلسات کارگروه کمیسیون حقوق بشر سابق حضور فعالی داشتند. این کمیسیون پیش‌نویس کنوانسیون حفاظت از تمام افراد در برابر ناپدید شدن اجباری را تهیه کرد.

خانم مارتا اوکامپو د واسکوئز که دختر وی قربانی ناپدید شدن اجباری در آرژانتین بود، تلاش‌های زیادی را برای توقف این فرایند و پیاده‌سازی ابزاری بین‌المللی برای حل این مشکل به مدت ۳۰ سال انجام داد. وی نماینده فدراسیون انجمن خویشاوندان بازداشت‌شدگان-ناپدیدشدگان آمریکا (FEDEFAM) در جلسات کارگروه بود. خانم د واسکوئز در تاریخ ۲۱ خرداد ۱۳۸۵ در جلسه تحلیف شورای حقوق بشر پیش از تصویب کنوانسیون چنین گفت:

می‌خواهم بدانید که پس از بازداشت یا ناپدید شدن فردی که دوستش داشتیم، به این نتیجه دردناک رسیدیم که هیچ پاسخی بر بهت ما موجود نیست. هیچ منبع اطلاعاتی، احضاریه دادگاه، یا حکم محافظت قضایی معتبری وجود نداشت. سپس در یاس و نومیدی خود به جامعه بین‌الملل پناه بردیم، اما دریافتیم که آن‌جا هم هیچ ابزار مناسبی وجود ندارد. به همین دلیل است که ما اینجا هستیم آقای رئیس، و از شما و هیئت‌های شورای حقوق بشر استعفا داریم که بالاخره این کنوانسیون را به تصویب برسانند.

ادامه

بازگشت

گروه‌های ویژه

گروه‌های ویژه شورای حقوق بشر متخصصین مستقل حقوق بشر هستند که وظیفه ارائه گزارش و مشاوره در زمینه حقوق بشر با چشم‌اندازی موضوعی یا مبتنی بر کشورهای خاص را بر عهده دارند. گروه‌های ویژه یا تنها متشکل از یک فرد هستند (که به وی گزارشگر ویژه یا متخصص مستقل گفته می‌شود)، یا کارگروهی هستند متشکل از پنج عضو که هر کدام از یکی از گروه‌های منطقه‌ای سازمان ملل متحد انتخاب شده‌اند: افریقا، آسیا، امریکای لاتین و حوزه دریای کارائیب، اروپای شرقی و گروه غربی.

گزارشگران ویژه، متخصصین مستقل و اعضای کارگروه‌ها توسط شورای حقوق بشر **منصوب شده** و در مقام شخصی خود فعالیت می‌کنند، یعنی جزء کارکنان سازمان ملل متحد به شمار نیامده و برای کار خود پول دریافت نمی‌کنند. صرف‌نظر از موضوعی یا کشوری بودن مأموریت تعیین شده، دوره‌ی کاری هر یک از این افراد حداکثر ۶ سال است.

یکی از مزایای گروه‌های ویژه توانایی آن‌ها برای پاسخگویی سریع به هر گونه اتهام در خصوص نقض حقوق بشر در هر مکان و هر زمان است. این گروه‌ها گزارشگرانی را منصوب می‌کنند تا وضعیت حقوق بشر را در یک کشور یا ناحیه خاص (مأموریت کشوری) یا جنبه‌ای خاص از حقوق بشر را در سراسر جهان بررسی کنند (مأموریت موضوعی). از گزارشگران خواسته می‌شود تا گزارشات و توصیه‌های خود را به شورای حقوق بشر و در صورت لزوم به مجمع عمومی ارائه کنند (در برخی موارد نیز گزارشات و توصیه‌های مذکور به شورای امنیت ارائه می‌شوند).

وظایف گزارشگران

شورای حقوق بشر در سال ۲۰۱۳ مأموریت دکتر احمد شهید را به‌عنوان گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر ایران تمدید کرد تا:

- موارد نقض حقوق بشر در ایران را نظارت و بررسی کند؛
- درخواست‌های تجدیدنظر و نامه‌های مربوط به موارد نقض حقوق بشر را برای ایران ارسال کند؛
- از ایران و منطقه بازدید کرده و با ذی‌نفعان همکاری کند؛
- گزارشات وضعیت حقوق بشر در ایران را به مجمع عمومی و شورای حقوق بشر ارائه کند؛ و
- به طور عمومی، نظیر شرکت در نشست‌های مطبوعاتی، در ارتباط با مسائل مورد نگرانی دخالت و اظهار نظر کند.

برای کسب اطلاعات بیشتر درباره دکتر شهید به **گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران** مراجعه کنید.

جهت ارسال اطلاعات مربوطه به دکتر شهید، اطلاعات مذکور را به iran@ohchr.org ارسال کرده یا با نوید احمد تماس بگیرید (تلفن +۹۴۷۷۴۲۸۹۳۳۳ ایمیل: nahmed@ohchr.org).

ادامه

بازگشت

گروه‌های ویژه (ادامه)

این گروه‌ها تمامی انواع حقوق بشر را پوشش می‌دهند: حقوق مدنی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی. در مجموع ۱۰ مأموریت [کشوری](#) و ۱۰ مأموریت [موضوعی](#) وجود دارد. مأموریت‌های موضوعی هر سه سال یکبار تجدید شده و مأموریت‌های کشوری هر ساله تمدید می‌شوند.

مأموریت‌های کشوری		
اطلاعات تماس	نام و ملیت	عنوان/مأموریت
sr-belarus@ohchr.org	آقای میکوش هاراستی (مجارستان)	گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر در بیلاروس
srcambodia@ohchr.org	آقای سوریا پراساد سویدی (نیپال)	گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر در کامبوج
	خانم ماری-ترز کیتا بوکوم (ساحل عاج)	متخصص مستقل وضعیت حقوق بشر در جمهوری افریقای مرکزی
EICotedivoire@ohchr.org	آقای دودو دینه (سنگال)	متخصص مستقل وضعیت حقوق بشر در ساحل عاج
sr-eritrea@ohchr.org	خانم شیلا بی. کیتاروت (موریتانیوس)	گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر در اریتره
hr-dprk@ohchr.org	آقای مرزوکی دارسومن (اندونزی)	گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر در جمهوری دموکراتیک خلق کره
ie-haiti@ohchr.org	آقای گوستاوو گالون (کلمبیا)	متخصص مستقل وضعیت حقوق بشر در هاییتی
sr-iran@ohchr.org	آقای احمد شهید (مالدیو)	گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران
	آقای سلیمان بالدو (سودان)	متخصص مستقل وضعیت حقوق بشر در مالی
sr-myanmar@ohchr.org	آقای توماس اوختا کوئینتانا (آرژانتین)	گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر در میانمار
sropt@ohchr.org	آقای ریچارد فالک (ایالات متحده آمریکا)	گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر در مناطق اشغالی فلسطین از سال ۱۹۶۷
ie-somalia@ohchr.org	آقای شمسول باری (بنگلادش)	متخصص مستقل وضعیت حقوق بشر در سیومالی
iesudan@ohchr.org	آقای مشود بادرین (نیجریه)	متخصص مستقل وضعیت حقوق بشر در سودان
srsyria@ohchr.org	آقای پائول سرژیو پینیرو (برزیل)	گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر در جمهوری عربی سوریه

ادامه

بازگشت

گروه‌های ویژه (ادامه)

مأموریت های موضوعی	
اطلاعات تماس	عنوان/مأموریت
srhousing@ohchr.org	گزارشگر ویژه در زمینه مسکن مناسب به‌عنوان بخشی از حق استاندارد مناسب زندگی و حق رهایی از تبعیض در این زمینه
africandescent@ohchr.org	کارگروه متخصصین مرتبط با افراد با نژاد آفریقایی
wgad@ohchr.org	کارگروه یازداشت های خودسرانه
srsaleofchildren@ohchr.org	گزارشگر ویژه در زمینه فروش کودکان ، سوء استفاده جنسی از کودکان و یورنوگرافی کودکان
srculturalrights@ohchr.org	گزارشگر ویژه در زمینه حقوق فرهنگی
ie-internationalorder@ohchr.org	متخصص مستقل در زمینه پیشبرد نظم بین المللی دموکراتیک و منصفانه
sreducation@ohchr.org	گزارشگر ویژه در زمینه حق تحصیل
ieenvironment@ohchr.org	متخصص مستقل در زمینه تعهدات حقوق بشر و بهره‌مندی از محیط زیست ایمن، پاکیزه، سالم و پایدار
wgeid@ohchr.org	کارگروه متمرکز بر نابدید شدن اجباری و ناخواسته
eje@ohchr.org	گزارشگر ویژه اعدام‌های فراقضایی ، شتابزده و خودسرانه
sxextremepoverty@ohchr.org	گزارشگر ویژه فقر شدید و حقوق بشر
srfood@ohchr.org	گزارشگر ویژه حق دسترسی به غذا
ieforeigndebt@ohchr.org	متخصص مستقل اثرات بدهی خارجی و دیگر تعهدات مالی بین‌المللی کشورها بر بهره‌مندی کامل از تمام حقوق بشر به ویژه حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
freeassembly@ohchr.org	گزارشگر ویژه حق آزادی تشکیل انجمن و تشکل صلح آمیز
freedex@ohchr.org	گزارشگر ویژه پیشبرد و حفاظت از حق آزادی بیان و عقیده
freedomofreligion@ohchr.org	گزارشگر ویژه آزادی مذهب و عقیده
srhealth@ohchr.org	گزارشگر ویژه حق بهره‌مندی تمام افراد از بالاترین استانداردهای سلامت جسمی و روانی
defenders@ohchr.org	گزارشگر ویژه وضعیت مدافعان حقوق بشر
srindependencej@ohchr.org	گزارشگر ویژه استقلال قضات و وکلا
indigenous@ohchr.org	گزارشگر ویژه حقوق افراد بومی
idp@ohchr.org	گزارشگر ویژه حقوق آوارگان داخلی
mercenaries@ohchr.org	کارگروه استفاده از مزدوران به‌عنوان ابزاری برای نقض حقوق بشر و جلوگیری از حق مردم برای تعیین سرنوشت خویش
migrant@ohchr.org	گزارشگر ویژه حقوق مهاجرین
minorityissues@ohchr.org	متخصص مستقل امور اقلیت ها
olderpersons@ohchr.org	متخصص مستقل بهره‌مندی سالخوردگان از تمام حقوق بشر
srtruth@ohchr.org	گزارشگر ویژه حفاظت از حقیقت، عدالت، جبران غرامت و تضمین عدم وقوع مجدد موارد نقض حقوق بشر
racism@ohchr.org	گزارشگر ویژه انواع معاصر نژاد پرستی ، تبعیض نژادی، بیگانه هراسی و مشکلات مربوطه
srslavery@ohchr.org	گزارشگر ویژه انواع معاصر برده داری ، شامل علل و پیامدهای آن
iesolidarity@ohchr.org	متخصص مستقل حقوق بشر و همبستگی بین المللی
srct@ohchr.org	گزارشگر ویژه پیشبرد و حفاظت از حقوق بشر در جریان مبارزه با تروریسم
sr-torture@ohchr.org	گزارشگر ویژه شکنجه و سایر مجازات‌ها و رفتارهای ظالمانه، غیرانسانی و توهین آمیز
srtoxicwaste@ohchr.org	گزارشگر ویژه مسائل حقوق بشری مربوط به مدیریت مناسب محیط زیست و دفع ضایعات و مواد خطرناک
srtrafficking@ohchr.org	گزارشگر ویژه قاچاق انسان ، خصوصاً قاچاق زنان و کودکان
wg-business@ohchr.org">wg-business@ohchr.org	کارگروه مسائل حقوق بشر و شرکت های فراملیتی و سایر کسب و کارها

نبض ایران: در تلاش جهت ارتقای آگاهی در زمینه نقض حقوق بشر در ایران

25

www.nabz-iran.com

ما را در فیسبوک دنبال کنید @نبض ایران

@nabziran ما را در توئیتر دنبال کنید

srwatsan@ohchr.org	گزارشگر ویژه حقوق افراد در زمینه دسترسی به آب آشامیدنی ایمن و سیستم تخلیه فاضلاب
wgdiscriminationwomen@ohchr.org	کارگروه تبعض بر علیه زنان در قانون و در عمل
vaw@ohchr.org	گزارشگر ویژه خشونت علیه زنان، علل و پیامدهای آن

ادامه

بازگشت

مکانیسم‌های مستقل از معاهدات

مکانیسم‌های مستقل از معاهدات مکانیسم‌های نظارتی هستند که مبتنی بر تعهدات الزام آور معاهدات حقوق بشر نبوده و معمولاً به آنها "اعلامیه‌ها" یا "اصول" گفته می‌شود.

هر چند که اعلامیه‌های حقوق بشر مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد از لحاظ قانونی الزام آور نیستند، اما قدرت بسیار زیادی دارند، زیرا توسط متخصصین حقوق بین‌الملل تهیه شده، توسط کشورها به‌طور جامع به بحث گذاشته شده، و اغلب با اجماع تمام اعضاء سازمان ملل متحد به تصویب رسیده‌اند. بعضی بخش‌های اعلامیه‌ها یا تمامی آنها به مرور تبدیل به حقوق بین‌الملل عرفی یا اصول کلی می‌شوند.

هرچند که هیچ مکانیسم نظارتی یا اجرایی برای استانداردهای مستقل از معاهدات وجود ندارد، اما تأثیرگذاری آنها کماکان بسیار زیاد است. از دلایل آن این است که پیش‌نویس استانداردهای مذکور به‌دقت توسط کشورها تنظیم شده و با اجماع آنها به تصویب رسیده است.

از جمله مهم‌ترین استانداردهای مرتبط با ایران می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- [مقررات حداقلی برای رفتار با زندانیان](#) (۱۹۹۷) دستورالعمل‌هایی را در زمینه قوانین داخلی و بین‌المللی رفتار با زندانیان و سایر انواع بازداشت‌شدگان ارائه می‌کند. این مکانیسم شامل موارد پیش رو است: استانداردهایی که فرایندهای پذیرفته شده به عنوان اصول و روش‌های مناسب برخورد با زندانیان و مدیریت ندامتگاه‌ها را بیان می‌کنند؛ قوانین قابل اعمال به دسته‌های مختلف زندانیان شامل آن‌هایی که در حال سپری کردن دوران محکومیت خود هستند؛ و قوانین مربوط به زندانیان بازداشت شده و در انتظار محاکمه، قوانین مربوط به زندانیان مدنی و قوانین مربوط به افراد بازداشت شده یا محبوس بدون تفهیم اتهام.
- [اعلامیه رفع تمامی انواع ناپردیاری و تبعیض مبتنی بر مذهب و عقیده](#) (۱۹۸۱) حق تمامی افراد برای آزادی تفکر، عقیده و مذهب و قرار نگرفتن در معرض تبعیض مبتنی بر مذهب و عقیده را محترم می‌شمارد.
- [اعلامیه حق توسعه](#) (۱۹۸۶) حق غیر قابل انتقال افراد برای همکاری، مشارکت، و بهره‌مندی از توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی با موقعیت توسعه فردی و ملی برابر را به رسمیت می‌شناسد.
- [اصول بررسی و جلوگیری مؤثر از اعدام‌های فراقضایی، شتابزده و خودسرانه](#) (۱۹۸۹) بیان می‌دارد که دولت‌ها موظفند گروه‌ها و افراد در معرض خطر اعدام‌های فراقضایی، شتابزده و خودسرانه، شامل آن‌هایی که به مرگ تهدید شده‌اند را با استفاده از ابزارهای قضایی (یا سایر ابزارها) محافظت کنند.

ادامه

بازگشت

مکانیسم‌های مستقل از معاهدات (ادامه)

- مجموعه اصول حفاظت از تمامی افرادی که به هر شکل بازداشت یا محبوس شده اند (۱۹۸۸) مجموعه‌ای است از استانداردهای پذیرفته شده بین‌المللی در زمینه برخورد با زندانیان و بازداشت شدگان. اصل ۱۷ حق کمک گرفتن از وکیل انتخابی خود را به زندانیان می‌دهد، یا اگر به وکیل دسترسی نداشته باشند از این حق برخوردارند که قاضی یا مرجع قضایی دیگر برای آن‌ها وکیلی در نظر گرفته و در صورت عدم تمکن مالی هزینه آن را نیز پرداخت نماید.
- اعلامیه حق و مسئولیت افراد، گروه‌ها و ارگان‌های جامعه برای پیشبرد و حفاظت از آزادی‌های اساسی و حقوق فراگیر بشری (اعلامیه مدافعان حقوق بشر) (۱۹۸۸) مسئولیت بنیادین کشورها در حفاظت از حقوق بشر و مدافعان آن‌را تصریح می‌کند. بنا به تعریف، مدافعان حقوق بشر عبارتند از وکلا و سازمان‌های حقوق بشر، دست‌اندرکاران آموزش حقوق بشر یا وکالت آن شامل گروه‌های دانشجویی، فعالان جامعه که از حقوق بشر و حقوق مالکیت و محیط زیست دفاع می‌کنند، و سیاستمدارانی که به فساد و حاکمیت قانون می‌پردازند.
- اعلامیه حقوق افراد متعلق به اقلیت‌های ملی یا قومی، مذهبی و زبانی (۱۹۹۲) از کشورها می‌خواهد تا از وجود و هویت اقلیت‌ها دفاع کرده و هویت‌های ملی، قومی، فرهنگی، مذهبی و زبانی را تشویق کنند. ماده ۲ از حق انتخاب مذهب و بهره‌مندی از فرهنگ و کاربرد زبان خود به صورت علنی و خصوصی و به دور از هر گونه تبعیض دفع می‌کند.

ادامه

بازگشت

مکانیسم‌های مستقل از معاهدات (ادامه)

سایر استانداردهای مهم مستقل از معاهدات عبارتند از:

- [اعلامیه حفاظت از تمام افراد در برابر شکنجه و سایر مجازات‌ها و رفتارهای ظالمانه، غیر انسانی و توهین آمیز \(۱۹۷۵\)](#)
- [منشور اخلاقی مسئولین اجرای قانون \(۱۹۷۹\)](#)
- [اصول اساسی استقلال قوه قضائیه \(۱۹۸۵\)](#)
- [مقررات حداقلی سازمان ملل متحد برای رفتار با بزهکاران نوجوان \("قوانین پکن"\) \(۱۹۸۵\)](#)
- [اصول اساسی استفاده از زور و اسلحه توسط مأمورین اجرای قانون \(۱۹۹۰\)](#)
- [رهنمودهایی در خصوص نقش دادستانان \(۱۹۹۰\)](#)
- [اصول اساسی نقش وکلا \(۱۹۹۰\)](#)
- [اعلامیه حفاظت از تمام افراد در برابر ناپدید شدن اجباری \(۱۹۹۲\)](#)
- [اصول مربوط به وضعیت نهادهای ملی \(اصول پاریس\) \(۱۹۹۳\)](#)
- [اعلامیه حقوق افراد بومی \(UNDRIP\) \(۲۰۰۷\)](#)
- [اعلامیه آموزش حقوق بشر \(۲۰۱۱\)](#)

ادامه

بازگشت

اثر مکانیسم‌های مستقل از معاهدات بر ایران

هر چند مکانیسم‌های مستقل از معاهدات اسنادی غیرالزام آور به شمار می‌آیند، اما منشور سازمان ملل متحد از کشورهای عضو می‌خواهد تا به این استانداردها احترام گذاشته و آن‌ها را ترویج کنند. مجمع عمومی سازمان ملل متحد با تصویب این مکانیسم‌ها، آن‌ها را به عنوان اصول راهنمای اخلاقی به جهان معرفی می‌کند.

یکی از اهداف استانداردهای مستقل از معاهدات ایجاد بسترهای لازم برای تصویب معاهدات مشابه و در نتیجه آماده کردن کشورها برای تقبل تعهدات بیشتر در صحنه‌های بزرگتر است. با توجه به این موضوع، در مواردی که ایران تاکنون به استانداردهای مرتبط با معاهدات ملحق نشده است، استانداردهای مستقل از معاهدات فرصتی هستند برای کنشگران جامعه مدنی تا با استناد به این استانداردهای مستقل، از برخی حقوق بشر دفاع کرده و آگاهی جامعه را در خصوص آن‌ها افزایش دهند. بنابراین آشنا شدن با این اعلامیه‌ها و انواع مختلف استانداردهای بین‌المللی شما را در تلاش‌های نظارتی خود یاری می‌کند تا بتوانید دولت را در احترام گذاشتن به حقوق بشر و تقویت آن‌ها پاسخگو نمایید.

به‌عنوان مثال [اصول اساسی رفتار با زندانیان](#) تأکید می‌کند که تمام زندانیان باید صرف‌نظر از نژاد، جنسیت، قومیت، زبان، مذهب، عقاید سیاسی و سایر تفاوت‌های فردی و اجتماعی از حقوق مساوی بهره‌مند باشند.

"به جز محدودیت‌هایی که به دلیل زندانی بودن فرد ضروری هستند، تمام زندانیان باید از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی مورد اشاره در اعلامیه جهانی حقوق بشر برخوردار باشند. در صورتی که کشور آن‌ها یکی از طرفین باشد، تمام زندانیان باید از حقوق و آزادی‌های مورد اشاره در میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و پروتکل‌های اختیاری آن، و سایر میثاق‌های حقوق بشر نیز برخوردار باشند (پیوست پنجم)."

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در بر دارنده اصولی است که ناظر بر اصول اساسی رفتار با زندانیان هستند:

- اصل ۶ "کرامت و ارزش انسانی" را مورد تأکید قرار می‌دهد؛
- اصول ۱۹ و ۲۰ بیان می‌دارند که تمام ایرانیان باید از حقوق برابر بهره‌مند بوده و به‌طور یکسان مورد حمایت قانون قرار گیرند؛
- اصل ۳۹ بیان می‌دارد که "هتک حرمت و حیثیت کسی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعیدشده به هر صورت که باشد ممنوع و موجب مجازات است"؛
- فصل سوم "حقوق ملت" نام دارد (این فصل در درس سوم به طور مشروح مورد بررسی قرار گرفته است) و در بهره‌مندی از حقوق اساسی شامل احترام و کرامت بین زندانیان و سایر افراد تفاوتی قائل نمی‌شود.

چنان‌که پیشتر هم گفته شد، ایران یکی از طرفین میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و پروتکل اختیاری آن است. اما گزارشات ارائه شده توسط گزارشگر ویژه حقوق بشر احمد شهید نشان می‌دهند که با توجه به موارد فوق، نحوه رفتار با زندانیان در ایران ناقض قانون اساسی این کشور و میثاق‌های فوق است. به خصوص این که ایران قوانین مربوط به زندانیان سیاسی و زندانیان مرتبط با پرونده‌های مواد مخدر را نقض کرده است. علاوه بر این، زندانیان ایران در معرض انواع مختلف تبعیض بر اساس جنسیت، قومیت، عقاید مذهبی، و گرایش‌های سیاسی قرار دارند.

بازگشت

ادامه

درس دوم: نکات مهمی که باید به خاطر سپرد

- هیئت‌های مرتبط با معاهدات کمیته‌هایی متشکل از متخصصین مستقل هستند که بر روند پیاده‌سازی معاهدات بین‌المللی حقوق بشر نظارت می‌کنند.
- علاوه بر بررسی گزارشات ارائه شده توسط کشورهای عضو، کمیته‌های مذکور اطلاعاتی را از طریق گزارشات شفاهی یا کتبی از دیگر سازمان‌ها نیز دریافت می‌کنند که از آن جمله می‌توان به سازمان‌های غیر دولتی، مؤسسات ملی حقوق بشر و سایر مؤسسات وابسته به سازمان ملل متحد اشاره کرد.
- شورای حقوق بشر متشکل از ۴۷ کشور عضو است که مسئول پیشبرد و حفاظت از تمام حقوق بشر در سراسر جهان هستند.
- بررسی دوره‌ای جهانی (UPR) یک فرایند مبتنی بر اعضا است که به هریک از کشورها امکان می‌دهد تا اقدامات خود برای ارتقاء وضعیت حقوق بشر و نیز روند اجرای تعهدات حقوق بشر خود را اعلام کنند.
- سازمان‌های غیر دولتی و کنشگران جامعه مدنی می‌توانند اطلاعات خود را به کارگروه مربوطه بررسی دوره‌ای جهانی ارسال کنند، که وظیفه بررسی گزارشات و برگزاری جلسات کارگروه را بر عهده دارد.
- گروه‌های ویژه یا تنها متشکل از یک فرد هستند (که به وی گزارشگر ویژه یا متخصص مستقل گفته می‌شود)، یا کار گروهی هستند متشکل از پنج عضو که هر کدام از یکی از گروه‌های منطقه‌ای سازمان ملل متحد انتخاب شده‌اند.
- هر چند که اعلامیه‌های حقوق بشر مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد از لحاظ قانونی الزام‌آور نیستند، اما قدرت بسیار زیادی دارند، زیرا توسط متخصصین حقوق بین‌الملل تهیه شده، توسط کشورها به طور جامع به بحث گذاشته شده، و اغلب با اجماع تمام اعضاء سازمان ملل متحد به تصویب رسیده‌اند.
- یکی از اهداف استانداردهای مستقل از معاهدات، ایجاد بسترهای لازم برای تصویب معاهدات مشابه و در نتیجه آماده کردن کشورها برای تقبل تعهدات بیشتر در صحنه‌های بزرگتر است.

ادامه

بازگشت

۱. کمیته متخصصین مستقل ناظر بر پیاده‌سازی حقوق بین‌المللی بشر کدامیک از موارد زیر است؟

- الف. کمیته مرتبط با معاهدات حقوق بشر
- ب. شورای حقوق بشر مبتنی بر منشور سازمان ملل
- پ. بررسی دوره‌ای جهانی مبتنی بر منشور سازمان ملل
- ت. گروه‌های ویژه مبتنی بر منشور سازمان ملل

۲. این جمله درست است یا نادرست: ایران یکی از اعضای شورای حقوق بشر است.

- الف. درست
- ب. نادرست

۳. ایران به کدامیک از کمیته‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر ملحق شده‌است؟

- الف. کمیته رفع تبعیض علیه زنان (CEDAW)
- ب. کمیته رفع تبعیض نژادی (CERD)
- پ. کمیته کارگران مهاجر (CMW)
- ت. کمیته مبارزه با شکنجه (CAT)

۴. چه کسانی در بررسی دوره‌ای جهانی مشارکت دارند؟

- الف. تمامی ۱۹۲ کشور عضو سازمان ملل متحد
- ب. تمامی ۴۷ عضو شورای حقوق بشر، اما تمام اعضا می‌توانند در مباحثات مشارکت داشته باشند
- پ. تمامی ۴۷ عضو شورای حقوق بشر، در کنار گروه سه‌گانه، اما تمام اعضا می‌توانند در مباحثات مشارکت داشته باشند
- ت. سه کشور موسوم به "گروه سه‌گانه" که به‌عنوان گزارشگر فعالیت می‌کنند

۵. این جمله درست است یا نادرست: مزیت گروه‌های ویژه توانایی آن‌ها جهت پاسخگویی سریع به هرگونه اتهام در خصوص نقض حقوق بشر در هر مکان و هر زمان است.

- الف. درست
- ب. نادرست

۶. چرا مکانیسم‌های مستقل از معاهدات شامل اعلامیه‌های حقوق بشر با وجود این که از لحاظ قانونی الزام آور نیستند اما قدرت زیادی دارند؟

- الف. توسط متخصصین قوانین بین الملل تهیه شده‌اند
- ب. به دقت توسط کشورها به مذاکره گذاشته شده‌اند
- پ. اغلب با اجماع تمام اعضای سازمان ملل متحد تصویب شده‌اند
- ت. همه موارد فوق

۷. کدامیک از موارد زیر از نقش‌های احمد شهید گزارشگر ویژه حقوق بشر ایران به‌شمار نمی‌آید؟

- الف. بررسی و نظارت بر موارد نقض حقوق بشر
- ب. ارسال درخواست‌های تجدیدنظر فوری و نامه‌های مربوط به موارد نقض حقوق بشر برای ایران
- پ. فعالیت به عنوان کارمند سازمان ملل و دریافت پول به‌زای کار انجام شده
- ت. اظهارنظر در مسائل مورد نگرانی به شکل عمومی، نظیر مشارکت در نشست‌های مطبوعاتی

۸. این جمله درست است یا نادرست: ایران به برخی استانداردهای مرتبط با معاهدات حقوق بشر ملحق نشده‌است که این امر احترام گذاشتن و به رسمیت شناخته شدن حقوق بشر در ایران را تقریباً غیر ممکن می‌سازد.

- الف. درست
- ب. نادرست

ادامه

بازگشت

درس سوم: معاهدات بین‌المللی و قوانین ایران

در پایان این درس قادر به فراگیری موارد زیر خواهید شد:

- معاهدات بین‌المللی و سیستم قانونی ایران؛
- فرایند تصویب یک اعلامیه در ایران؛
- معاهدات و کنوانسیون‌هایی که ایران به آنها پیوسته است؛
- چالش‌های موجود بر روند پیاده‌سازی استانداردهای حقوق بشر در مواجهه با قانون اساسی ایران؛ و
- پایبندی ایران به تعهدات بین‌المللی خویش.

ادامه

بازگشت

معاهدات بین‌المللی و سیستم قانونی ایران

بر اساس قوانین ایران، معاهدات بین‌المللی در سلسله مراتب قانونی کشور سطح و موقعیتی مشابه با قوانین معمولی داخلی دارند. معاهدات بین‌المللی نیز مانند قوانین داخلی جنبه اجرایی به خود نخواهند گرفت مگر آن‌که در مجلس به آن‌ها رأی داده شده و توسط شورای نگهبان تأیید شوند و اطمینان حاصل شود که تناقضی با قانون اساسی و قوانین اسلام ندارند.

- بر اساس ماده ۹ [قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران](#) "مقررات عهودی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد در حکم قانون است."
- اصل ۷۷ [قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران](#) بیان می‌دارد که "عهدنامه‌ها، مقاوله‌نامه‌ها، قراردادها و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد."
- اصل ۱۲۵ [قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران](#) بیان می‌دارد که "امضای عهدنامه‌ها، مقاوله‌نامه‌ها، موافقت‌نامه‌ها و قراردادهای دولت ایران با سایر دولتها و همچنین امضای پیمان‌های مربوط به اتحادیه‌های بین‌المللی پس از تصویب مجلس شورای اسلامی با رییس جمهور یا نماینده قانونی او است."

ادامه

بازگشت

معاهدات بین‌المللی و سیستم قانونی ایران (ادامه)

جدول زیر اساسی‌ترین و مهم‌ترین معاهدات الزام‌آور حقوق بشر (به ترتیب زمان تصویب آنها) و وضعیت ایران در هر یک از این معاهدات و کنوانسیون‌ها را نشان می‌دهد.

وضعیت تصویب و امضاء ایران	موضوع معاهده	معاهده بین‌المللی
امضا: ۸ دسامبر ۱۹۴۹ تصویب: ۱۴ اوت ۱۹۵۶ (بدون شرط)	این کنوانسیون نسل‌کشی را چه در زمان صلح و چه در زمان جنگ به‌عنوان جرم علیه انسانیت می‌انگارد. نسل‌کشی بنا به تعریف عبارت است از هر گونه اقدام با نیت از بین بردن تمام یا بخشی از یک گروه ملیتی، قومی، نژادی یا مذهبی. نسل‌کشی شامل موارد زیر می‌شود: <ul style="list-style-type: none"> کشتن اعضای گروه؛ وارد آوردن صدمه جدی جسمی یا روحی به اعضای گروه؛ تخریب عامدانه شرایط زندگی گروه با هدف از بین بردن تمام یا بخشی از آن؛ استفاده از ابزارهایی برای جلوگیری از زاد و ولد در گروه؛ انتقال اجباری کودکان گروه به گروهی دیگر. 	کنوانسیون مجازات و پیشگیری از نسل‌کشی (دسامبر ۱۹۴۸)
امضا: ۸ مارس ۱۹۶۷ تصویب: ۲۹ اوت ۱۹۶۸ (بدون شرط)	این کنوانسیون برابری تمام انسان‌ها را مورد تأکید قرار داده و تصریح می‌کند که تبعیض قایل‌شدن بین افراد بر مبنای نژاد، رنگ پوست یا قومیت نقض حقوق بشر مذکور در اعلامیه جهانی حقوق بشر به‌شمار می‌آید. این کنوانسیون همچنین کشورهای عضو را ملزم می‌دارد تا ابزارهای قانون‌گذاری، قضایی و اجرایی را برای جلوگیری از تبعیض نژادی و مجازات آن به‌کار گیرند.	کنوانسیون بین‌المللی رفع تمام انواع تبعیض نژادی (مارس ۱۹۶۶)
امضا: ۴ آوریل ۱۹۶۸ تصویب: ۲۴ ژوئن ۱۹۷۵ (بدون شرط)	این میثاق در پی پیشبرد و حفاظت از حقوق زیر است: <ul style="list-style-type: none"> حق کار در شرایط منصفانه و مناسب حق بهره‌مند بودن از حفاظت اجتماعی، استاندارد زندگی مناسب و بالاترین استانداردهای سلامت جسمی و روانی حق تحصیل و بهره‌مندی از مزایای آزادی فرهنگی و پیشرفت علمی 	میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (دسامبر ۱۹۶۶)
امضا: ۴ آوریل ۱۹۶۸ تصویب: ۲۴ ژوئن ۱۹۷۵ (بدون شرط)	این میثاق یکی از ارکان اساسی استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر بوده و حقوق مدنی و سیاسی مورد اشاره در اعلامیه جهانی حقوق بشر را توسعه می‌دهد. کمیته حقوق بشر بر گزارش‌های ارائه شده توسط	میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (دسامبر ۱۹۶۶)

	<p>کشورها در زمینه پیاده‌سازی این معاهده نظارت می‌کند.</p> <p>این معاهده به حقوقی از این دست می‌پردازد:</p> <ul style="list-style-type: none"> • آزادی حرکت؛ • برابری افراد در مقابل قانون؛ • حق محاکمه عادلانه و اصل برائت؛ • آزادی تفکر و مذهب؛ • آزادی عقیده و بیان؛ • آزادی تجمع صلح آمیز؛ • آزادی تشکیل انجمن؛ • مشارکت در انتخابات و امور عمومی؛ و • حفاظت از حقوق اقلیت‌ها <p>این میثاق همچنین موارد زیر را منع می‌کند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • گرفتن زندگی افراد بصورت خودسرانه؛ • شکنجه، رفتار ظالمانه و توهین‌آمیز، و مجازات؛ • برده‌داری و بیگاری؛ • بازداشت یا حبس خودسرانه؛ • به هم زدن خودسرانه حریم شخصی افراد؛ • تبلیغ برای جنگ؛ و • ترویج نفرت مذهبی و نژادی. 	
عدم تعهد	<p>این میثاق دو پروتکل اختیاری دارد. پروتکل اختیاری اول یک ابزار رویه‌ای است که یک مکانیسم دادخواهی را به افرادی ارائه می‌کند که ادعا دارند قربانی نقض حقوق مورد اشاره در میثاق بوده‌اند. پروتکل اختیاری دوم تعهدات قابل ملاحظه‌ای را برای حذف مجازات اعدام برای کشورهای متعهد وضع کرده‌است.</p>	<p>پروتکل های اختیاری میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی (دسامبر ۱۹۶۶ و مارس ۱۹۸۹)</p>
۱۷ آوریل ۱۹۸۵ (بدون شرط)	<p>این کنوانسیون تصریح می‌کند که آپارتاید جرم بر علیه انسانیت بوده و "اقدامات غیر انسانی ناشی از سیاست‌ها و فعالیت‌های آپارتاید و نیز سیاست‌ها و فرایندهای تبعیض و تفکیک نژادی" جرایم بین‌المللی به شمار می‌آیند (ماده ۱).</p>	<p>کنوانسیون بین المللی سرکوب و مجازات آپارتاید (نوامبر ۱۹۷۳)</p>
عدم تعهد	<p>این کنوانسیون، موسوم به CEDAW، با بیش از ۱۸۵ کشور عضو، برابری زنان در مقابل قانون را تضمین نموده و شاخص‌هایی را برای رفع تبعیض علیه زنان در زندگی سیاسی و عمومی، ملیت، تحصیلات، شغل، سلامتی، وضعیت تأهل، و خانواده مشخص می‌کند.</p>	<p>کنوانسیون رفع تمام انواع تبعیض علیه زنان (دسامبر ۱۹۷۹)</p>
عدم تعهد	<p>این کنوانسیون با ۱۴۴ کشور عضو شکنجه را به عنوان یک جرم بین‌المللی تعریف کرده و کشورهای عضو را ملزم به جلوگیری از شکنجه و مجازات خاطیان می‌کند. هیچ شرایطی شکنجه را توجیه</p>	<p>کنوانسیون مبارزه با شکنجه و سایر رفتارها و مجازات های ظالمانه، غیر</p>

	<p>نمی‌کند و شکنجه‌گر نمی‌تواند با این استدلال از خود دفاع کند که به دستورات عمل کرده است.</p>	<p><u>انسانی و توهین آمیز</u> (دسامبر ۱۹۸۴)</p>
<p>امضا: ۱۶ مه ۱۹۸۶ تصویب: ۲۲ ژانویه ۱۹۸۸ (بدون شرط)</p>	<p>این کنوانسیون، به‌عنوان بخشی از تلاش‌های سازمان ملل برای مبارزه با آپارتاید در افریقای جنوبی، سیستم تبعیض و تفکیک نژادی به منظور استیلا یک گروه نژادی در ورزش را به طور سازمانی، حرفه‌ای یا آماتور محکوم می‌کند. کشورهای عضو و سازمان‌های غیردولتی با استفاده از این میثاق اسرائیل را به دلیل سوء رفتار و تبعیض علیه فلسطینیان محکوم کرده‌اند.</p>	<p><u>کنوانسیون بین المللی مبارزه با آپارتاید در ورزش</u> (دسامبر ۱۹۸۵)</p>
<p>امضا: ۵ سپتامبر ۱۹۹۱ تصویب: ۱۳ ژوئیه ۱۹۹۴ (مشروط)</p>	<p>این کنوانسیون نخستین ابزار قانونی الزام‌آور است که مجموعه کاملی از حقوق بشر یعنی حقوق مدنی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی را در بر می‌گیرد. این کنوانسیون حقوق مذکور را در ۵۴ ماده و دو پروتکل اختیاری مورد بررسی قرار می‌دهد. کنوانسیون مذکور حقوق اساسی کودکان در هر نقطه‌ای از جهان را بر می‌شمرد: حق بقا، رشد و بالندگی، حمایت در برابر تأثیرات مخرب، حمایت در برابر سوءاستفاده، و مشارکت کامل در زندگی خانوادگی، فرهنگی و اجتماعی. چهار رکن اساسی این کنوانسیون عبارتند از دوری از تبعیض؛ تعهد به بهترین منافع کودکان؛ حق زندگی، بقا و رشد؛ و احترام گذاشتن به دیدگاه‌های کودکان.</p>	<p><u>پیمان‌نامه حقوق کودک</u> (نوامبر ۱۹۸۹)</p>
<p>عدم تعهد</p>	<p>این کنوانسیون در پی ارتقاء احترام به حقوق انسانی کارگران مهاجر است. این کنوانسیون:</p> <ul style="list-style-type: none"> • از حقوق و منافع تمام کارگران مهاجر (قانونی و غیر قانونی) و خانواده‌های آنها حمایت می‌کند؛ • از اخراج جمعی آنها جلوگیری کرده و هر گونه تلاش از سوی هر کس به جز مقامات دولتی دارای مجوز قانونی در راستای ضبط و نابود کردن مدارک شناسایی، مدارک ورود یا اقامت در کشور یا مجوز کار را غیر قانونی می‌داند؛ • خدمات اجتماعی و بهداشتی و تعاونی‌ها و مؤسسات خودگردان را در اختیار تمام کارگران و خانواده‌های آنها قرار می‌دهد؛ • از حق آنها برای انتقال عواید و پس‌انداز خود پس از اتمام دوره اقامت در کشور محل کار دفاع می‌کند؛ • از حق کودکان آنها برای داشتن نام، 	<p><u>کنوانسیون بین المللی حفاظت از حقوق تمام کارگران مهاجر و اعضای خانواده‌های آنها</u> (دسامبر ۱۹۹۰)</p>

	شناسنامه، و ملیت دفاع کرده و مؤسسات و خدمات آموزشی را در اختیار آن‌ها قرار می‌دهد.	
امضا: ۲۴ سپتامبر ۲۰۱۰	مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۰ دو پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک را تصویب کرد: یکی از این پروتکل‌ها استخدام کودکان زیر ۱۸ سال در نیروهای مسلح یا مشارکت آن‌ها در مخاصمات را منع می‌کند و پروتکل دیگر ممنوعیت و مجازات‌های خرید و فروش کودکان، فحشاء کودکان، و پورنوگرافی کودکان را تشدید می‌کند.	پروتکل‌های اختیاری پیمان‌نامه حقوق کودک (مه ۲۰۰۰)
الحاق: ۲۳ اکتبر ۲۰۰۹ (مشروط)	این کنوانسیون تبعیض علیه افراد با ناتوانی جسمی را در تمامی شئون زندگی از جمله اشتغال، تحصیل، خدمات بهداشتی، حمل و نقل و دادگستری غیر قانونی اعلام می‌کند.	کنوانسیون حقوق افراد با ناتوانی جسمی (دسامبر ۲۰۰۶)
عدم تعهد	این پروتکل اختیاری کنوانسیون به افراد اجازه می‌دهد پس از به‌کارگیری تمام گزینه‌های ملی جهت رسیدگی به نقض حقوقشان، برای دریافت مساعدت به کمیته مراجعه کنند.	پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق افراد با ناتوانی جسمی (دسامبر ۲۰۰۶)
عدم تعهد	این کنوانسیون فرایند ناپدیدشدن اجباری را منع کرده و از کشورهای عضو می‌خواهد تا آن را در قوانین ملی خود جرم اعلام کنند. این کنوانسیون همچنین حق قربانیان و خانواده‌های آن‌ها را برای اطلاع از وضعیت و سرنوشت ناپدیدشدگان و ادعای خسارت به رسمیت می‌شناسد.	کنوانسیون بین‌المللی حفاظت از تمام افراد در برابر ناپدید شدن اجباری (دسامبر ۲۰۰۶)
عدم تعهد	این پروتکل اختیاری ابزاری را در اختیار کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قرار می‌دهد تا شکایات افراد و گروه‌ها را در خصوص پایمال شدن حقوق خود بررسی کند. برای این که شکایات قابل قبول باشند، باید تمام ابزارهای داخلی مورد استفاده قرار گرفته باشند. شکایات بی‌نام و شکایات مربوط به رخدادهایی که پیش از پیوستن کشور مورد نظر به پروتکل اختیاری اتفاق افتاده‌اند قابل قبول نیستند.	پروتکل اختیاری میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (دسامبر ۲۰۰۸)

ادامه

بازگشت

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مهم‌ترین مرجع قانونی در این کشور است. در مقدمه قانون اساسی چنین آمده است:

"قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مبین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران بر اساس اصول و ضوابط اسلامی است که انعکاس خواست قلبی امت اسلامی می‌باشد."

چنان‌که پیشتر هم گفته شد، قانون اساسی در سلسله مراتب قوانین ایران از تمام قوانین دیگر مصوب مجلس بالاتر است. پیش از آن‌که قوانین در مجلس تصویب شوند، شورای نگهبان باید آن‌ها را بررسی و تأیید کند تا از انطباق آن‌ها با قوانین اسلام و قانون اساسی اطمینان حاصل نماید.

فصل سوم قانون اساسی "حقوق ملت" را تبیین و تعریف می‌کند. مقایسه این فصل قانون اساسی با استانداردهای حقوق بشر و تعهدات ایران به موجب معاهداتی مانند اعلامیه جهانی حقوق بشر و دو میثاق بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی و حقوق اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، دو نکته مهم را نشان می‌دهد:

- بعضی حقوق خاص به طور آشکار در قانون اساسی پوشش داده نشده و حفاظت نشده اند که از آن جمله می‌توان به حق انتخاب آزاد و تغییر مذهب، و حق یکسان تمامی افراد صرف نظر از گرایش جنسی، مذهب یا عقاید آن‌ها اشاره کرد؛
- به رسمیت شناخته شدن حقوق اساسی در برخی موارد به صورت محدود بوده و مشروط به پیروی از قوانین و آموزه‌های اسلام است، چنان‌که در ایران تعبیر می‌شوند..

چالش‌های تفسیر حقوق ملت		
اصل	زبان قانونی	حقوق
۲۰	در صورتیکه این حقوق مطابق با موازین اسلام باشند.	حفاظت یکسان در برابر قانون
۲۱	در صورتیکه این حقوق مطابق با موازین اسلام باشند.	حفاظت از حقوق زنان
۲۲	مگر در مواردی که قانون تجویز کند.	حفاظت از حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل افراد
۲۴ و ۲۷	مگر آن که مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد؛ به شرط آن‌که مخل به مبانی اسلام نباشد	آزادی بیان، آزادی انتشار مطالب، و آزادی اجتماعات
۲۵	استراق سمع و هر گونه تجسس ممنوع است مگر به حکم قانون	حق داشتن حریم خصوصی و برقراری ارتباط بدون سانسور
۲۶	مشروط به این که اصول استقلال، آزادی، وحدت	آزادی احزاب، جمعیت‌ها،

	ملی، موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی را نقض نکنند	انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده
۲۸	در صورتیکه مخالف اسلام و مصالح عمومی و حقوق دیگران نباشد	حق انتخاب شغل
۳۳	مگر در مواردی که قانون مقرر می‌دارد	حق اقامت در محل دلخواه خود

علاوه بر زبان قانونی فصل سوم که می‌تواند عاملی محدود کننده در راه حفاظت از حقوق بشر باشد، مبانی قانونی دیگری نیز در قانون اساسی وجود دارند که برای توجیه فرایندها و محدودیت‌های خاصی بر سر راه حقوق بشر مورد استفاده قرار گرفته‌اند. به عنوان مثال اصل ۴ فصل اول در بر دارنده مفاد و مکانیسم‌هایی در خصوص انطباق با موازین اسلام است. این اصل بر پیاده‌سازی استانداردهای حقوق بشر تأثیر می‌گذارد، زیرا به شش متخصص اسلامی (فقهای) شورای نگهبان قدرتی انحصاری می‌دهد تا تعیین کنند که آیا حقوق و آزادی‌ها مطابق با موازین اسلام هستند یا خیر.

کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید براساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق با عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهاء شورای نگهبان است.

قانون اساسی همچنین ایران را به‌عنوان یک کشور شیعه اسلامی معرفی می‌کند، اما مسلمانان سنی، مسیحیان، یهودیان، بهائیان، صوفیان، بودائیان و زرتشتیان نیز در این کشور زندگی می‌کنند. با این حال قانون اساسی تنها سه اقلیت دینی را به رسمیت می‌شناسد: مسیحیان، یهودیان و زرتشتیان. هیچ‌یک از اقلیت‌های مذهبی دیگر توسط ایران به رسمیت شناخته نشده و از حمایت قانونی برخوردار نیستند. این امر سبب زیر سؤال رفتن اعتبار برخی اصول فصل سوم می‌شود که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- اصل ۱۹ که به حمایت قانونی از حقوق تمام ملت اشاره دارد.
- اصل ۲۰ که بیان می‌کند تمام افراد حق تحصیل دارند؛ در حالی که اسناد مختلفی وجود دارد که نشان می‌دهند اقلیت‌های مذهبی و قومیتی از تحصیل محروم شده‌اند.
- اصل ۲۳ که تفتیش عقاید را منع می‌کند؛ در حالی که تعداد زیادی از اهل تسنن و بهائیان به دلیل عقاید مذهبی خود مورد بازجویی قرار گرفته‌اند.

ادامه

بازگشت

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (ادامه)

از آن جا که شورای نگهبان تنها مرجع تعیین انطباق با موازین اسلام است، مجال چندانی برای تفاسیر مختلف، مباحثات سازنده، یا ظهور ایده های جدید در قوانین ایران وجود ندارد.

مطالعه موردی: مرکز امور مشارکت زنان و کنوانسیون رفع تمام انواع تبعیض علیه زنان

در ماه ژوئن ۱۹۹۹ مرکز امور مشارکت زنان از رئیس‌جمهور وقت محمد خاتمی خواست تا اجازه پیوستن به کنوانسیون رفع تمام انواع تبعیض علیه زنان (CEDAW) را به ایران بدهد. با وجود اعتراضات نهادهای مذهبی و مراجع تقلید، مجلس نهایتاً لایحه‌ای را - با فشار فعالان حقوق زنان، وکلای حقوق بشر و شماری از نمایندگان متعهد - تصویب کرد که به ایران اجازه ملحق شدن مشروط به کنوانسیون را می‌داد. این لایحه که در ۳ مه ۲۰۰۳ تصویب شد در ادامه توسط شورای نگهبان رد شد. دلیل اصلی ارائه شده برای رد لایحه این بود که کنوانسیون مذکور موازین اسلام را نقض کرده، با اصول حمایت از نهاد خانواده در تضاد است و به کرامت زنان بی احترامی می‌کند.

با وجود برخی چالش‌ها، تعدادی از اصول قانون اساسی نیز وجود دارند که شرایط و محدودی‌هایی را برای حقوق و آزادی‌های مورد اشاره قائل نشده‌اند. استفاده از این اصول و ارجاع دادن به آن‌ها، در کنار اصول مشابه مورد اشاره در استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر که ایران بدون شرط به آن‌ها پیوسته است، فرصتی است برای پاسخگو نمودن دولت برای در نظر گرفتن و تقویت این اصول و گسترش حوزه کاربرد آن‌ها. قوانینی که دسترسی عموم مردم به تحصیلات عالی را صرف نظر از مذهب، قومیت و گرایش‌های سیاسی آن‌ها فراهم می‌کنند و همچنین اصولی که حمایت قضایی و حمایت در برابر شکنجه را به تمام شهروندان عرضه می‌کنند مثال‌هایی هستند که نشان می‌دهند چگونه می‌توان از این اصول استفاده کرد.

تاریخچه‌ای ایران در زمینه حقوق بشر به قرن ششم باز می‌گردد. [استوانه کورش کبیر](#)، که به نام کورش پادشاه ایران (۵۵۹-۵۳۰ قبل از میلاد) نامگذاری شده است، نخستین منشور حقوق بشر به‌شمار آمده و به تمامی شش زبان رسمی سازمان ملل متحد ترجمه شده است. یکی از بخش‌های این استوانه [احترام به انسانیت](#) توسط این پادشاه و بردباری در برابر مذاهب و آزادی مذهبی تفسیر شده است.

برای کسب اطلاعات بیشتر درباره استوانه کورش کبیر به وب سایت [اتاق بازرگانی ایران](#) یا [موزه بریتانیا](#) مراجعه کنید.

ادامه

بازگشت

پایبندی به تعهدات بین‌المللی

نهادهای نظارتی بین‌الملل که به مسائل حقوق بشر ایران می‌پردازند بارها و بارها نگرانی خود را درباره وضعیت حقوق بشر در این کشور ابراز کرده‌اند. علاوه بر این، برخی از چالش‌های مطرح شده در سراسر این درس تضمین و حفاظت از حقوق بعضی گروه‌ها و انجمن‌های خاص را بسیار دشوار می‌سازد، زیرا قانون اساسی گروه‌های مذکور را به رسمیت نشناخته یا در مورد وضعیت آنها سکوت اختیار می‌کند. این امر ممکن است سبب پیگرد قانونی گروه‌های مذکور به دلیل گرایشات و عقاید خود شده و آنها را در این خصوص بی‌پناه سازد. بهائیان، افرادی که از اسلام به ادیان دیگر روی آورده‌اند و افراد با گرایشات نامتعارف جنسی جزء این گروه‌ها به‌شمار می‌آیند.

گزارش اکتبر ۲۰۱۲ گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد احمد شهید حاوی نگرانی‌هایی درخصوص نقض تعهدات بین‌المللی توسط ایران بود. از میان موارد مورد تأکید در این گزارش می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- درغیاب استانداردهای مرسوم دادگاه‌های منصفانه، آمار اعدام‌ها به‌شکل نگران‌کننده‌ای در حال افزایش است. علاوه بر این، کاربرد اشد مجازات (اعدام) برای جرایمی که با استانداردهای "شدیدترین جرائم" انطباق ندارند - از جمله مصرف الکل، زنا و قاچاق مواد مخدر - در حال افزایش است.
- تفکیک براساس جنسیت در مشارکت اقتصادی و فعالیت سیاسی کماکان یک معضل است.
- اقلیت‌های مذهبی کماکان وضعیت دشواری داشته و حقوق آنها به طور کامل نادیده گرفته می‌شود.

ایران در پاسخ به این اتهامات بیان کرده است که به طرق مختلف به تعهدات بین‌المللی خود و حقوق بشر پایبند است:

• تصویب و اصلاح قوانین

ملحق شدن به پیمان‌نامه حقوق کودک، اصلاح جزئی قانون جزا، قانون خانواده، حق زنان برای داشتن سهم الارث [یکسان]، بهبود وضعیت حق زنان برای طلاق و حضانت فرزندان، و همچنین تصویب ماده واحده مربوط به حقوق مدنی و سیاسی.

• فراهم آوردن فرصت تحصیل در رشته حقوق بشر

ارائه دوره کارشناسی ارشد در رشته حقوق بشر در چند دانشگاه، اضافه کردن دروس حقوق بشر به برنامه درسی حقوق بین‌الملل در سطح کارشناسی ارشد و دکتری، اعطای کرسی جدید حقوق بشر، صلح و دموکراسی در دانشگاه شهید بهشتی، تأسیس شورای حقوق بشر در قوه قضائیه.

• پایبندی به تعهدات بین المللی

تهیه و ارائه گزارشات دوره‌ای به کمیته‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر، پاسخ‌دادن به سؤالات و توجه کردن به توصیه های ارائه شده در جریان بررسی گزارشات حقوق بشر ایران.

ادامه

بازگشت

درس سوم: نکات مهمی که باید به‌خاطر سپرد

- بر اساس قوانین ایران، معاهدات بین‌المللی در سلسله مراتب قانونی کشور سطح و موقعیتی مشابه با قوانین معمولی داخلی دارند.
- پیش از آن که قوانین در مجلس تصویب شوند، شورای نگهبان باید آن‌ها را بررسی و تأیید کند تا از انطباق آن‌ها با قوانین اسلام و قانون اساسی اطمینان حاصل نماید.
- فصل سوم قانون اساسی "حقوق ملت" را تبیین و تعریف می‌کند.
- شورای نگهبان تعیین می‌کند که آیا حقوق و آزادی‌ها مطابق با موازین اسلام هستند یا خیر.

ادامه

بازگشت

۱. این جمله درست است یا نادرست: بر اساس قوانین ایران، معاهدات بین‌المللی در سلسله مراتب قانونی کشور سطح و موقعیتی متفاوت با قوانین معمولی داخلی دارند.

- الف. درست
ب. نادرست

۲. پیش از آنکه قوانین در مجلس تصویب شوند، باید بررسی و تأیید شوند تا از انطباق آنها با ... اطمینان حاصل گردد.

- الف. قوانین کمیته حقوق بشر
ب. موازین اسلام
پ. ارزش‌های دموکراتیک
ت. پروتکل سازمان ملل متحد

۳. کدامیک از موارد زیر جزء چالش‌های "حقوق ملت" در فصل سوم قانون اساسی نیست؟

- الف. حمایت از حقوق زنان، در صورتیکه این حقوق مطابق با موازین اسلام باشند.
ب. آزادی بیان، آزادی انتشار مطالب، و آزادی اجتماعات، مگر آن که مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد.
پ. حق داشتن حریم خصوصی و برقراری ارتباط بدون سانسور، استراق سمع و هر گونه تجسس ممنوع است مگر به حکم قانون.
ت. همه موارد فوق.

۴. چرا مجال چندانی برای تفاسیر مختلف، مباحثات سازنده، یا ظهور ایده‌های جدید در قوانین ایران وجود ندارد؟

- الف. چون شورای نگهبان تنها مرجع تعیین انطباق با موازین اسلام است
ب. زیرا بحث عمومی در خصوص قوانین ممنوع است
پ. چون رئیس‌جمهور تنها مرجع تعیین انطباق با اسلام است
ت. هیچکدام

۵. این جمله درست است یا نادرست: قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مهم‌ترین مرجع قانونی در این کشور است.

- الف. درست
ب. نادرست

۶. این جمله درست است یا نادرست: از آنجا که شورای نگهبان تنها مرجع تعیین انطباق با موازین اسلام است، هیچ مجالی برای تفاسیر مختلف، مباحثات سازنده، یا ظهور ایده‌های جدید در قوانین ایران وجود ندارد.

الف. درست

ب. نادرست

۷. کدام یک از این اقلیت‌های مذهبی در ایران مورد حمایت قانون قرار ندارند؟

الف. مسیحیان

ب. بهائیان

پ. زرتشتیان

ت. یهودیان

۸. این جمله درست است یا نادرست: ایران به نگرانی‌های نهادهای نظارتی بین‌الملل در زمینه مسائل حقوق بشر توجهی نکرده است.

الف. درست

ب. نادرست

ادامه

بازگشت

درس چهارم: جامعه‌مدنی و استانداردهای حقوق بشر

در پایان این درس قادر به فراگیری موارد زیر خواهید شد:

- نقش جامعه‌مدنی در پیاده‌سازی استانداردهای حقوق بشر؛
- کنشگران مدنی مختلف که می‌توانند در استقرار و ارتقاء استانداردهای حقوق بشر تأثیرگذار باشند؛
- نقش بازیگران غیردولتی و سازمان ملل متحد؛ و
- فعالیتهای قابل انجام توسط جامعه‌مدنی در راستای ارتقاء استانداردهای بین‌المللی در کشورهای مربوطه.

ادامه

بازگشت

جامعه‌مدنی و استانداردهای حقوق بشر

جامعه‌مدنی می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در تضمین حقوق بشر ایفا کند. وقتی جامعه‌مدنی امکان شکوفایی و فعالیت مستقل از دولت داشته باشد، می‌تواند منبعی برای دولت بوده، شهروندان را به دولت پیوند دهد، بر فعالیت‌های دولت نظارت کند و دولت را در برابر نیازها و نگرانی‌های شهروندان پاسخگو نماید. این امر خصوصاً در فرایند حمایت از حقوق اجتماعی، اقتصادی و حقوق بشر حائز اهمیت است.

در سیستم بین‌المللی حقوق بشر، جامعه‌مدنی عامل مهمی به‌شمار می‌آید. در این درس جامعه‌مدنی اشاره به گروه‌های رسمی و غیررسمی شهروندان دارد که حول اهداف و منافع مشترک گرد آمده‌اند. این گروه‌ها ممکن است در سطح ملی، منطقه‌ای یا محلی فعالیت کرده و بر مسائل خاص (مانند بهداشت، آموزش و محیط زیست)، میراث فرهنگی (شامل حفاظت از زبان از هنر)، مذهب، ورزش، منافع تجاری (مانند انجمن‌های مالکان کسب و کارها یا تعاونی‌ها)، دسته‌بندی‌های جمعیتی (زنان، جوانان، سالخوردگان و افراد با ناتوانی جسمی) یا ایدئولوژی و وابستگی سیاسی تمرکز داشته باشند. جامعه‌مدنی مجزا از دولت بوده و ممکن است شامل شبکه‌هایی باشد که افراد و گروه‌ها از طریق آن تعاملاتی را با دولت یا با یکدیگر انجام می‌دهند.

کنشگران جامعه‌مدنی افرادی هستند که به انتخاب خود در فعالیت‌های مختلفی برای بهبود جامعه مشارکت می‌کنند - از مشارکت سیاسی گرفته تا ارائه خدمات خیریه و فعالیت‌های انسان‌دوستانه. کنشگران جامعه‌مدنی صرف‌نظر از حیطه اصلی فعالیت خود علائق، اهداف و ارزش‌های مشترکی دارند که در راستای ارتقاء و حمایت از حقوق جهانی بشر هستند.

موارد زیر جزء این تعریف قرار می‌گیرند:

- سازمان‌ها و مدافعان حقوق بشر (شامل سازمان‌های غیردولتی، انجمن‌ها و گروه‌های قربانیان)
- سازمان‌های با حیطه تمرکز خاص (مانند سازمان‌های متمرکز بر بهداشت، آموزش، یا محیط زیست)
- ائتلاف‌ها و شبکه‌های مرتبط با حقوق بشر (حقوق زنان، حقوق کودکان، حقوق مرتبط با محیط زیست)
- افراد با ناتوانی جسمی و سازمان‌های نماینده آنها
- گروه‌های وابسته به انجمن‌ها (افراد بومی، اقلیت‌ها)
- گروه‌های مذهبی
- اتحادیه‌ها (اتحادیه‌های صنفی و انجمن‌های حرفه‌ای مانند انجمن‌های روزنامه‌نگاری، کانون وکلا دادگستری، انجمن‌های قضایی، انجمن‌های دانشجویی)
- جنبش‌های اجتماعی (جنبش‌های صلح‌جویانه، جنبش‌های دانشجویی، جنبش‌های مربوط به مسائل خاص)
- افراد حرفه‌ای که مستقیماً در پیشبرد حقوق مشارکت دارند (وکلا، پزشکان، و کارکنان حوزه بهداشت)
- گروه‌های انسان‌دوستانه و خیریه که از قربانیان نقض حقوق بشر حمایت می‌کنند
- خویشاوندان قربانیان که شکایاتی را تنظیم کرده و به‌عنوان شاکی پرونده‌هایی را پیگیری کرده‌اند
- نهادهای عمومی که فعالیت‌هایی را در راستای ارتقاء حقوق بشر انجام می‌دهند (سازمان‌های دانشجویی، هیئت‌های تحقیقاتی).

ادامه

بازگشت

اهمیت جامعه مدنی

جامعه مدنی نهادی مهم برای پاسخگو نمودن دولت، حصول اطمینان از عملکرد مناسب دولت و ارتقاء تمام حقوق بشر شامل حقوق اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است. جامعه مدنی جایگاهی مناسب برای پاسخگو نمودن مؤسسات دولتی و وابسته به دولت در قبال احترام گذاشتن، تأیید و پیاده‌سازی حقوق و مسئولیت‌های مورد توافق به موجب قوانین داخلی و تعهدات بین‌المللی است. جامعه مدنی می‌تواند بستری مناسب را برای مشارکت عمومی گسترده در امور مدنی و سیاسی فراهم کرده و بدین ترتیب مشارکت فعال مردم را افزایش دهد.

جامعه مدنی قادر است در هر زمینه‌ای:

- ✓ عموم مردم را در خصوص مسائل مهم آموزش دهد؛
- ✓ شهروندان و سازمان‌های همفکر را برای پیوستن به برنامه‌های خود بسیج کند؛
- ✓ به‌عنوان یک منبع شهروندان و دولت را در انجام امور خاص خود یاری کند؛
- ✓ بین شهروندان و دولت ارتباط برقرار کند؛ و
- ✓ بر فعالیت‌های دولت نظارت کرده و شفافیت و پاسخگویی بیشتری را طلب کند.

کنشگران جامعه مدنی می‌توانند با استفاده از این روش‌ها حقوق بشر را در کشور خود تضمین کنند.

سازمان‌های جامعه مدنی و نیز اعضای این جامعه، مانند شما، به طور عمده از این دو طریق می‌توانند حقوق کلان شهروندان را تضمین کنند:

1. تمرکز بر **سطح ملی** از طریق اطلاع‌رسانی، ایجاد ائتلاف یا شبکه، آگاه‌سازی و ترویج و مشارکت‌دادن مستقیم مقامات دولتی در آن‌دسته از مسائل حقوق بشر که اختیار بررسی و اعمال تغییر در آن را دارند.
2. ترکیب یک عنصر در **سطح بین‌المللی** کلان با فعالیت‌های حقوق بشری خویش. این امر شامل مشارکت با سایر سازمان‌های حقوق بشر در کشور خود، همکاری با سازمان‌های بین‌المللی فعال در زمینه‌های مشابه، استفاده از مکانیسم‌های بین‌المللی حقوق بشر، و جهت‌دهی به تلاش‌های بازیگران بین‌المللی نیز می‌شود.

البته این دو راه ناسازگار با هم نیستند و استفاده از عناصر و روش‌های مختلف به نتایج بهتری در تلاش‌های شما در کشور خویش خواهد انجامید. پس از آن‌که شرایط خود را تعیین کردید، بخش بعد این درس شما را یاری می‌کند تا دریابید چگونه جامعه مدنی می‌تواند حقوق بشر را ارتقا دهد.

ادامه

بازگشت

اجازه دهید کار را با این بحث آغاز کنیم که جامعه‌مدنی چگونه می‌تواند از سازمان ملل متحد به عنوان منبع و نقطه تمرکزی در فعالیتهای حقوق‌بشر خود استفاده کند. همکاری با سازمان ملل متحد یا استفاده از منابع آن می‌تواند در موفقیت کارزارهای متمرکز بر ارتقاء حقوق بشر در کشور شما در سطوح ملی و بین‌المللی مؤثر باشد. چنان‌که در سایر بخش‌های این درس‌نامه نیز مشاهده کردیم، سازمان ملل متحد از طریق کنوانسیون‌ها، معاهدات و اعلامیه‌های خود نقش مهمی در توسعه و حمایت از استانداردهای جهانی حقوق بشر ایفا می‌کند.

جامعه‌مدنی می‌تواند علاوه بر بعضی تلاش‌های حمایتی خاص و ارائه توصیه به نمایندگان کشور در سازمان ملل متحد، با هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر نیز همکاری کند. به‌عنوان مثال جامعه‌مدنی می‌تواند:

- کشور را ترغیب به تصویب یک معاهده کند
- بر پایبندی کشورهای عضو به تعهدات خود نظارت کند
- اطلاعات و مواردی را مثلاً از طریق گزارشات کتبی به هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر ارسال کند
- شکایات افراد را به هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر ارائه کند (مانند کمیته حقوق بشر، کمیته رفع تبعیض علیه زنان، کمیته مبارزه با شکنجه، کمیته رفع تبعیض نژادی و کمیته کارگران مهاجر)
- به‌عنوان ناظر یا از طریق ارائه‌های شفاهی در جلسات هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر شرکت کند (منوط به قوانین هر یک از هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر)
- روند پیاده‌سازی گزارش‌های نهایی هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر را پیگیری کند
- اطلاعات لازم برای انجام تحقیقات محرمانه را فراهم کند (برای کمیته مبارزه با شکنجه، کمیته رفع تبعیض علیه زنان، کمیته حقوق افراد با ناتوانی جسمی، کمیته ناپدید شدن اجباری، کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، و کمیته حقوق کودکان)
- اطلاعات لازم برای هشدارهای اولیه و فرایندهای ضروری را فراهم کند (مثلاً برای کمیته رفع تبعیض نژادی)
- گزارشاتی را به نشست سالانه میان کمیته ای مرتبط با معاهدات حقوق بشر ارائه کند

پیش از ارائه اطلاعات کتبی درباره ایران به نهادهای مرتبط با معاهدات حقوق بشر باید موارد زیر را بررسی کرد:

- آیا ایران ابزار مورد نظر را تصویب کرده یا به آن ملحق شده است یا خیر، و اگر چنین باشد، چه شروطی از سوی ایران برای مفاد آن در نظر گرفته شده است؟ به طور کلی، شروط معاهدات مانع بررسی مسائل خاص توسط کنشگران جامعه مدنی و جلب توجه کمیته به آن‌ها نمی‌شوند.
- مهلت ارائه گزارش بعدی درباره ایران و زمان برگزاری جلسه بعدی کمیته مربوطه چه هنگام است؟ این تاریخ‌ها ممکن است به سرعت تغییر کنند و در نتیجه لازم است در ایام منتهی به برگزاری هر جلسه، تماس مداوم با دبیرخانه کمیته مربوطه حفظ شود.
- مسائل مهم مورد بررسی کدام بوده یا کدام هستند؟ کنشگران جامعه مدنی باید از محتوای گزارش‌های قبلی کشورهای عضو، گزارشات نهایی قبلی، و لیست مسائل قبلی آگاه باشند.
- خط‌مشی‌های گزارش‌دهی هر یک از هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر کدام هستند؟ با آگاهی از این خط‌مشی‌ها بهتر می‌توان انطباق گزارشات ارائه شده توسط کشورهای عضو با معیارها را مورد نظارت قرار داد.

ادامه

بازگشت

جامعه‌مدنی و سازمان ملل متحد (ادامه)

• ناظرین

به‌منظور تأیید شدن به‌عنوان ناظرین جلسات شورای حقوق بشر، سازمان‌های غیردولتی باید سمت مشاوره‌ای شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد را دارا باشند. این سازمان‌ها پس از تأیید شدن به عنوان ناظر از مزایای ویژه‌ای در شورای حقوق بشر بهره‌مند می‌شوند. سازمان‌های مذکور می‌توانند:

- بیانیه‌های کتبی را پیش از جلسات به شورای حقوق بشر ارائه کنند؛
- در هنگام بررسی موارد مهم در دستور کار شورای حقوق بشر، مشارکت شفاهی داشته باشند؛
- در مباحثات، گفتمان‌های تعاملی، و بحث‌های گروهی مشارکت داشته باشند؛ و
- "رخدادهای موازی" را در زمینه مسائل مربوط به فعالیت‌های شورای حقوق بشر سازماندهی کنند.

با این‌حال، آن‌دسته از سازمان‌های غیردولتی که این جایگاه را ندارند و همچنین کنشگران جامعه مدنی کماکان می‌توانند به روش‌های مختلف در روند کلی فعالیت‌های شورای حقوق بشر و مکانیسم‌های آن مشارکت داشته باشند. این روش‌ها در ادامه این درس تشریح می‌شوند.

• گروه‌های ویژه

کنشگران جامعه‌مدنی می‌توانند به‌صورت جمعی یا انفرادی به طرق زیر به گروه‌های ویژه دسترسی داشته و با آن‌ها همکاری کنند:

- ارسال پرونده‌های افراد برای گروه‌های ویژه؛
- ارائه اطلاعات و تحلیل درباره دغدغه‌های خاص حقوق بشر؛
- کمک کردن به گروه‌های ویژه برای بازدید از کشور هدف؛
- فعالیت در سطح محلی یا ملی برای حمایت، انتشار، پیگیری و پیاده‌سازی اقدامات گروه‌های ویژه؛
- دعوت از دست‌اندرکاران گروه‌های ویژه برای مشارکت در پروژه‌های خود؛ و
- ملاقات با دست‌اندرکاران در طول سال و مشارکت در نشست‌های سالانه آن‌ها.

مطالعه موردی: کارگروه بازداشت خودسرانه

پرس و جو کردن از جمهوری اسلامی ایران و پاسخگو نمودن این کشور در قبال حبس‌ها و بازداشت‌های خودسرانه حاصل تلاش‌های جامعه مدنی در تدوین و ارائه گزارش و همکاری با کارگروه حبس‌های خودسرانه است (از مکانیسم‌های موجود در شورای حقوق بشر در دسته‌بندی گروه‌های ویژه). این کارگروه نه تنها موارد مختلفی از حبس‌های خودسرانه در ایران از جمله حبس حشمت الله طبرزدی، میرحسین موسوی، مهدی کروبی و زهرا رهنورد را شناسایی کرده و نامبرده، بلکه از ایران درخواست ارائه توضیحات نموده است.

دایان علایی، نماینده جامعه بین‌المللی بهائیان در سازمان ملل متحد عقیده دارد که اعدام و کشتار فراقضایی بهائیان در ایران تنها به مدد سال‌ها تلاش فعالان جامعه بین‌المللی بهائیان متوقف شده است، چراکه این تلاش‌ها منجر به افزایش آگاهی عمومی بین‌المللی درباره نقض حقوق اقلیت‌های دینی در ایران شده است.

ادامه

بازگشت

• فرایند دادخواهی از شورای حقوق بشر

در حال حاضر چهار معاهده بین‌المللی حقوق بشر فرایند دادخواهی فردی دارند: میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، کنوانسیون مبارزه با شکنجه، کنوانسیون بین‌المللی رفع تبعیض نژادی و کنوانسیون رفع هر گونه تبعیض علیه زنان.

هدف از فرایند دادخواهی این است که الگوی سیستماتیک نقض حقوق بشر در یک کشور شناسایی شود. افراد، گروه‌ها یا سازمان‌های غیردولتی دادخواست خود را در زمینه نقض گسترده و

سیستماتیک حقوق بشر به آدرس مربوطه ارسال می‌کنند. این فرایند راه درست بررسی پرونده‌های فردی نیست، مگر این‌که این پرونده‌ها نشان‌دهنده الگویی از نقض‌های یکسان حقوق باشند.

دادخواست ابتدا توسط کارگروه ارتباطات بررسی می‌شود. اگر این کارگروه اتهامات را درست تشخیص دهد، با کشور مربوطه تماس حاصل می‌شود تا به اتهامات پاسخ گوید. سپس یکی از کارگروه‌های شورای حقوق بشر (کارگروه وضعیت خاص) دادخواست و پاسخ‌های کشور مذکور را بررسی کرده و توصیه‌هایی را به شورای حقوق بشر ارائه می‌کند.

برای کسب اطلاعات بیشتر درباره فرایند دادخواهی به این لینک مراجعه کنید:

[۲۳ سؤال متداول درباره فرایند دادخواهی مربوط به معاهدات](#)

[شورای حقوق بشر می‌تواند از یکی از ابزارهای زیر استفاده کند:](#)

- متوقف کردن بررسی‌ها در صورتیکه نیاز به اقدام دیگری نباشد؛
- ادامه دادن بررسی‌ها و درخواست اطلاعات بیشتر از کشور مذکور؛
- ادامه دادن بررسی‌ها و به‌کار گماردن یک متخصص مستقل برای نظارت بر شرایط و گزارش دهی به شورا؛
- متوقف کردن بررسی‌ها در فرایند دادخواهی محرمانه و آغاز بررسی‌های عمومی؛ یا
- درخواست از دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر برای کمک به کشور مذکور.

• بررسی دوره‌ای جهانی

برای کسب اطلاعات بیشتر در زمینه بررسی دوره‌ای جهانی به [لینک اطلاعات بررسی دوره ای جهانی](#) مراجعه کنید.

هرچند که شرکت سازمان‌های غیردولتی در جلسات کارگروه بررسی دوره‌ای جهانی و شورای حقوق بشر نیازمند دارابودن جایگاه مشاوره ای نزد شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد است، کنشگران جامعه‌مدنی فاقد این اعتبارنامه نیز می‌توانند به روش‌های زیر در بررسی دوره‌ای جهانی مشارکت داشته باشند:

- مشارکت در جلسات مشاوره‌ای برگزار شده توسط دولت‌ها برای تنظیم گزارشات ملی در زمینه وضعیت حقوق بشر در کشور خود؛ و
- مشارکت در پیگیری وضعیت پیاده‌سازی نتایج بررسی‌ها.

سازمان‌های جامعه‌مدنی همچنین می‌توانند از بررسی دوره‌ای جهانی به عنوان یک ابزار نظارتی استفاده کنند. برخی از گروه‌های جامعه‌مدنی از بررسی دوره‌ای جهانی به‌عنوان نقطه شروع کار با سازمان ملل متحد استفاده کرده و گزارشاتی را در زمینه روند پایبندی دولت خود به مفاد بررسی دوره‌ای جهانی تهیه کرده‌اند. این گزارش‌ها به هیئت‌های مربوط به بررسی دوره‌ای جهانی و مسائل خاص حقوق بشر (مانند حقوق افراد با ناتوانی جسمی، آموزش و کار در پیمان‌نامه حقوق کودک) در سازمان ملل متحد ارائه می‌شوند. در ادامه با روند تهیه گزارشات بیشتر آشنا خواهید شد.

ادامه

بازگشت

جامعه‌مدنی و سازمان ملل متحد (ادامه)

علاوه بر مکانیسم‌های رسمی، چند مکانیسم غیررسمی نیز وجود دارد که جامعه‌مدنی می‌تواند از طریق آنها در فعالیتهای حقوق بشری خود از سازمان ملل متحد استفاده کند. مثلاً کنفرانس‌های سازمان ملل متحد یا نشست‌های سالانه مجمع عمومی در حاشیه کنفرانس‌ها که سازمان‌های جامعه‌مدنی در جلسات و کارگاه‌های آنها شرکت می‌کنند، فرصت مناسبی برای ایجاد یک شبکه کاری است. این رخدادهای فرصت بسیار ارزشمندی برای برقراری روابط، به اشتراک‌گذاری ایده‌ها، ایجاد ائتلاف در زمینه‌های خاص، برقراری ارتباط با تصمیم‌گیرندگان اصلی، و مهم‌تر از همه آگاه‌سازی دولت در خصوص جدیت شما در فعالیتهای خویش است.

مسافرت کردن به نیویورک و ژنو معمولاً هزینه‌بر است؛ اما چند نشست تخصصی سازمان ملل متحد در سطوح منطقه‌ای برگزار می‌شوند. باید وبسایت‌های سازمان ملل متحد را به‌طور پویسته بررسی کرده تا از برگزاری کنفرانس‌های منطقه‌ای در زمینه موارد خاص حقوق بشر که سازمان شما بر آنها تمرکز دارد آگاه شده و در آنها شرکت کنید. اغلب برخی مناطق خاص (مانند افریقا، آسیا پاسیفیک و امریکای لاتین) کنفرانس‌های سالانه یا شش‌ماهه‌ای را برگزار می‌کنند که سازمان شما می‌تواند در آنها مشارکت جوید. علاوه بر این، سایر سازمان‌های جامعه‌مدنی هم‌فکر شما نیز کنفرانس‌ها و برنامه‌های جانبی را برگزار می‌کنند که ممکن است مورد علاقه شما باشد.

این امر به برگزاری نخستین نوع کمپین حقوق بشر، یعنی کمپین‌های با تمرکز بین‌المللی می‌انجامد.

ادامه

بازگشت

کمپین‌های حقوق بشری جامعه مدنی با تمرکز بین‌المللی

ایجاد حمایت بین‌المللی برای مسائل خاص حقوق بشر در سطح کشور اهمیت زیادی دارد. جامعه بین‌الملل قدرت زیادی دارد که می‌تواند با استفاده از آن دولت‌ها را وادار به عمل کند. نه تنها سازمان ملل متحد، بلکه نهادهای منطقه‌ای دیگر مانند سازمان امنیت و همکاری اروپا (OSCE)، اتحادیه اروپا (EU)، انجمن ملل آسیای جنوب شرقی (ASEAN)، اتحادیه آفریقا (AU)، اتحادیه عرب، شورای همکاری خلیج فارس (GCC) و سازمان کشورهای امریکایی (OAS) همگی نهادهای قدرتمندی هستند که بر عملکرد دولت‌ها تأثیر دارند.

هر یک از این نهادها نه تنها استانداردها و اصولی دارند که از اصول اساسی حقوق بشر حمایت می‌کنند، بلکه توجه رهبران کشورهای عضو را نیز به خود جلب می‌کنند. علاوه بر این، انجمن حامیان مالی بین‌المللی مانند بانک جهانی رویکردهایی را مبتنی بر حقوق بشر در چارچوب حمایت‌های خود به کار می‌گیرند. می‌توانید در این خصوص تحقیق کرده و دریابید که کدام بازیگران بین‌المللی به تلاش‌های شما در زمینه حقوق بشر علاقمند بوده و می‌توانند اطلاعات، منابع و روابط کاری ارزشمندی را به شما عرضه کنند.

با در نظر داشتن این واقعیت، تحقیق شما در شناسایی سازمان‌های بین‌الملل فعال در حوزه کاری خود و تلاش بر ایجاد ارتباط با آنها نیز بسیار حایز اهمیت است. سازمان‌های بین‌المللی معمولاً شامل شبکه‌ای ملی و منطقه‌ای از سازمان‌های همفکر هستند. [CIVICUS](#) مثال خوبی در این زمینه است که شبکه‌ای بین‌المللی از سازمان‌های مدنی و حقوق بشر به شمار می‌آید که بر حقوق اساسی مانند آزادی بیان، آزادی تشکیل انجمن و آزادی برپایی اجتماعات تمرکز دارند. دبیرخانه این سازمان واقع در آفریقای جنوبی است. این دبیرخانه هماهنگی منابع را تسهیل کرده، اخبار منظمی را در خصوص تغییرات فضای سیاسی پیرامون جامعه مدنی گردآوری می‌کند، به برگزاری کمپین‌های حمایتی برای ذی‌نفعان در سطوح ملی و بین‌المللی پرداخته، و نشست‌های منطقه‌ای و جهانی را میزبانی می‌کند تا توجهات را به جامعه مدنی و مسائل حقوق بشر سوق دهد. CIVICUS ارزش بسیار بالایی دارد، زیرا امکان دسترسی به خبرنامه‌ها و منابع بسیاری را فراهم آورده و سازمانی پیشرو در پیشبرد جامعه مدنی و مسائل حقوق بشر به شمار می‌آید. این سازمان می‌تواند بر مسائل کشوری تمرکز کرده و توجهات را به کمپین‌های محلی جلب کند یا این که مسائل را به سطح بین‌المللی بکشاند. در [اینجا](#) می‌توانید مطالب جالبی را درباره CIVICUS و سازمان ملل متحد مطالعه کنید.

سازمان‌های بین‌المللی بسیار زیاد دیگری نیز با تمرکز بر مسائل حقوق بشر وجود دارند. به عنوان مثال می‌توان به سازمان‌های زیر اشاره کرد:

- آرتیکل ۱۹ (www.article19.org) با تمرکز بر مسائل آزادی بیان
- عفو بین‌الملل (www.amnesty.org) با تمرکز بر حیطه گسترده‌ای از مسائل حقوق بشر مانند حمایت فرهنگی و جنسیتی و حمایت در برابر تبعیض و خشونت
- کمیته حمایت از روزنامه‌نگاران (www.cpj.org) با تمرکز بر آزادی انتشار اطلاعات

شاید شما یا سازمان شما علاقمند باشید بدانید که آیا سازمان بین‌المللی خاصی وجود دارد که در زمینه مسائل حقوق بشر مورد بررسی شما کار کند یا خیر، و اگر چنین باشد چگونه می‌توان با این سازمان‌ها ارتباط برقرار کرد. تقریباً در زمینه هر مسئله حقوق بشر سازمان‌هایی در سطح بین‌المللی یا منطقه‌ای فعالیت می‌کنند.

بازگشت

ادامه

کمپین‌های حقوق بشری جامعه مدنی در سطح ملی

برای کسب موفقیت در سطح بین‌المللی، سازمان‌ها معمولاً نخست کمپین‌های جامع حقوق بشری را در سطح ملی برپا می‌کنند. روش‌های مختلفی برای برپایی کمپین‌های ملی وجود دارد که در این بخش مؤلفه‌های اصلی و مثال‌هایی از هر یک را شرح می‌دهیم.

۱. برپایی کمپین با سازمان‌های محلی همفکر

برگرفته از "[ایجاد ائتلاف](#)" نوشته برد اسپنگلر، فراتر از سرسختی، نوشته گای برگس و هیدی برگس، کنسرسیوم اطلاعاتی تعارض، دانشگاه کلرادو، بولدر.

چرا ائتلافی را تشکیل داده یا به یک ائتلاف پیوندیم؟

در هنگام تشکیل یا پیوستن به یک ائتلاف باید به مسائل و جنبه‌های مختلفی اندیشید.

این مسائل عبارتند از: انجام تحقیقات بهتر، به اشتراک‌گذاری اطلاعات، بسیج‌کردن حامیان، اطلاع‌رسانی عمومی، حمایت از یک مسئله، جمع‌آوری منابع مالی، سازماندهی در برابر نیروی قوی‌تر و به‌دست آوردن قدرت و نفوذ بیشتر. تمامی این جنبه‌ها در همه ائتلاف‌ها در نظر گرفته نمی‌شوند، اما ائتلاف‌ها باید دست‌کم این موارد را در نظر گرفته و به دلالت‌های معنایی آن‌ها بیندیشند.

ائتلاف عبارت است از اتحاد یا همکاری بین گروه‌هایی که برای دستیابی به یک هدف مشترک یا مشارکت در یک فعالیت حول یک مقصد یا مسئله مشترک شکل گرفته‌اند. بسته به اهداف و نیازهای گروه، ائتلاف‌ها می‌توانند دائمی یا موقتی باشند.

ایجاد ائتلاف با سایر گروه‌های دارای ارزش‌ها، علائق و اهداف مشابه به اعضا اجازه می‌دهد که منابع خود را با هم ترکیب کرده و قدرتمندتر از هنگامی شوند که به تنهایی فعالیت می‌کرده‌اند. قدرت حاصل از جمع اعضا دولت‌ها را وادار به فعالیت کرده و استراتژی مناسبی برای پیشبرد اهداف و مسائل سازمان‌ها است. این امر خصوصاً در مورد کمپین‌های حقوق بشر صدق می‌کند، زیرا بسیاری از شهروندان حامی اهداف موردنظر بوده اما بسیج‌کردن آن‌ها به دلیل ترس از اقدامات تلافی جویانه ناقضان حقوق بشر (معمولاً دولت‌ها) دشوار است.

تشکیل ائتلاف، کمپین‌های حقوق بشر را یاری می‌کند تا توازن قدرت را جابجا کنند. وقتی افراد یا گروه‌های کوچک‌تر منابع و تلاش‌های خود را با هم ترکیب می‌کنند، قدرت بیشتری به‌دست آورده

آموزش مجازی بیشتر!

برای کسب اطلاعات بیشتر درباره تشکیل ائتلاف‌ها و اتحادها به [دوره آموزش مجازی فعالیت‌های حمایتی](#) نبض ایران مراجعه کنید.

و منافع خود را بهتر به پیش می‌برند. اعضای ائتلاف می‌توانند بهتر از وقتی که به تنهایی فعالیت می‌کرده‌اند در برابر تهدیدات تاب آورند. به طور کلی، وقتی گروه‌های کم‌توان با هم ائتلاف تشکیل دهند بهتر می‌توانند از منافع خود در برابر گروه غالب دفاع کنند. این امر خصوصاً در مورد مسائل حقوق بشر صادق است، زیرا ناقضان حقوق بشر معمولاً قدرتمندتر از قربانیان هستند.

ادامه

بازگشت

کمپین‌های حقوق بشری جامعه مدنی در سطح ملی (ادامه)

مزایای تشکیل ائتلاف فراتر از افزایش قدرت در برابر نیروهای مخالف است. تشکیل ائتلاف همچنین می‌تواند سازمان‌های عضو را از درون قدرتمند کرده و آنها را یاری کند در سایر حوزه‌ها نیز مؤثرتر باشند.

برخی مزایای مهم دیگر تشکیل ائتلاف عبارتند از:

- ائتلاف می‌تواند تخصص و منابع بیشتری را برای حل مسائل پیچیده گرد آورد، خصوصاً هنگامی که منابع پرسنلی و فنی یک سازمان به تنهایی کافی نباشد.
- ائتلاف می‌تواند تأثیر تلاش‌های هر سازمان را افزایش دهد. مشارکت در یک ائتلاف به این معنی است که افراد بیشتری مسئله مورد نظر شما را درک کرده و از شما حمایت می‌کنند.
- ائتلاف می‌تواند منابع موجود را افزایش دهد. نه تنها منابع فیزیکی و مالی افزایش خواهد یافت، بلکه هر گروه به پیوندها، روابط و ارتباطات سایر گروه‌ها دسترسی خواهد داشت.
- ائتلاف حیطه گروه‌های شریک در یک مسئله را گسترده ساخته و بر اعتبار عمومی اعضای خویش می‌افزاید. فعالیتهای یک ائتلاف نسبت به فعالیتهای سازمان‌هایی که به تنهایی کار می‌کنند پوشش رسانه‌ای بیشتری خواهد داشت.

ادامه

بازگشت

کمپین‌های حقوق بشری جامعه‌مدنی در سطح ملی (ادامه)

۲. سازماندهی کمپین‌های اطلاع‌رسانی عمومی و حمایتی

یکی از راه‌های اصلی وادار کردن دولت برای اعمال تغییرات مدنظر سازمان‌های جامعه‌مدنی مانند پیروی از استانداردهای حقوق بشر، اطلاع‌رسانی عمومی و برپایی کمپین‌های حمایتی هدفمند است. این کمپین‌ها می‌توانند از یک سو توجهات را به کم‌کاری‌های دولت جلب کرده و از سوی دیگر در صورت لزوم، اقدامات مثبت دولت را نیز مورد تأکید قرار دهند.

کمپین‌های اطلاع‌رسانی می‌توانند شکل‌های متنوعی داشته باشند. تمرکز این کمپین‌ها ممکن است بر چنین مواردی باشد: اطلاع‌رسانی عمومی در خصوص حقوق مردم، انتشار مفاد موافقت

آموزش مجازی بیشتر!

برای کسب اطلاعات بیشتر درباره طراحی و پیاده‌سازی کمپین‌های حمایتی از ابتدا تا پایان به [دوره آموزش مجازی فعالیت‌های حمایتی](#) نبض ایران مراجعه کنید.

نامه‌های امضا شده توسط دولت (و تشریح معنای واقعی "امضاء یک موافقت‌نامه") و توضیح روش‌های مشارکت مردم (شامل جمع‌آوری شواهد نقض حقوق بشر یا تماس گرفتن با مقامات دولتی محلی)، کمپین‌های اطلاع‌رسانی عمومی می‌توانند از رسانه به عنوان ابزار اصلی خود استفاده کرده یا بیشتر بر عموم مردم متمرکز بوده و از روش‌های فردی یا دهان به دهان استفاده کنند.

کمپین‌های اطلاع‌رسانی عمومی معمولاً اولین مرحله از کمپین‌های حمایتی بزرگتر هستند. اگر ابتدای این درس و بحث درباره "کنشگران جامعه‌مدنی به‌عنوان منابع" را به یاد آوریم درخواهیم یافت که گروه‌های جامعه‌مدنی ممکن است در پی برپایی کمپین‌های حمایتی باشند که تمرکز آن‌ها بر تبعیت دولت از استانداردهای حقوق بشر و پیاده‌سازی این استانداردها است. این امر می‌تواند جایگاه سازمان‌های جامعه‌مدنی یا ائتلاف‌ها را نزد دولت ارتقا دهد. معمولاً هنگامی که سازمان‌های جامعه‌مدنی فعالیت‌های دولت را مورد انتقاد قرار داده و آن‌ها را بد جلوه می‌دهند، با واکنش‌های منفی دولت مواجه می‌شوند. اگر گروه یا ائتلافی بتواند کار خود را با تأکید بر موفقیت‌های هرچند کوچک آغاز کند، می‌تواند دسترسی بیشتری به حوزه‌های مهم‌تر کمپین خود داشته باشد (مانند دسترسی به نهادها یا بایگانی‌های دولت).

اما اغلب کار به این آسانی پیش نرفته و حتی اگر موفقیتی حاصل گردد، تعداد آن بسیار ناچیز است. در تلاش برای وادار کردن دولت به تبعیت از استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر، ممکن است نیاز به جلب توجه دست‌اندرکاران، از جمله مقامات دولتی، به مسائل ناخوشایند و جزئیات آشکار زیادی باشد. این امر بدون مخاطره نیست، بنابراین همکاری با سازمان‌های همفکر بهترین گزینه است. در این مرحله می‌توان با شبکه‌ها یا شرکای منطقه‌ای یا بین‌المللی نیز مشارکت کرد. عفو بین‌الملل، Oxfam (که در زمینه حقوق اقتصادی و حقوق بشر فعالیت می‌کند) و مؤسسه نجات کودکان همه مثال‌های خوبی از کمپین‌های اطلاع‌رسانی عمومی و حمایتی را در وبسایت‌های خود دارند.

ادامه

بازگشت

1. تهیه گزارشات غیردولتی

یکی از ابزارهای مورد استفاده فعالان برای ارتقاء حقوق بشر گزارشات غیر دولتی هستند. گزارشات غیردولتی مکانیسمی هستند برای نظارت و اطلاع‌رسانی در زمینه پیروی دولت از معاهدات، کنوانسیون‌ها و اعلامیه‌های بین‌المللی امضا شده توسط دولت. دولت‌ها به عنوان بخشی از تعهد خود در تبعیت از این موافقت‌نامه‌ها باید گزارشاتی را به هیئت بین‌المللی مربوطه ارسال کنند. این گزارشات رسمی دولتی تشریح کننده پیشرفت‌های صورت گرفته در زمینه تعهدات مختلف مورد اشاره در موافقت‌نامه‌ها هستند.

برای کسب اطلاعات بیشتر درباره گزارشات غیر دولتی به بخش [گزارشات غیر دولتی](#) در نظارت بر فرایندهای سیاسی، روش‌ها و ابزارهای کنشگران مراجعه کنید.

اغلب گروه‌های جامعه‌مدنی تحقیقاتی را در زمینه چگونگی عملکرد دولت خود در تبعیت از موافقت‌نامه‌ها انجام داده و در کنار گزارش "رسمی" دولت، یک "گزارش غیردولتی" تکمیلی یا جایگزین را نیز تهیه می‌کنند. گزارشات غیردولتی به گروه‌ها اجازه می‌دهند تا با استفاده از استانداردها و اصول موافقت‌نامه‌های بین‌المللی، دولت خود را مجبور به ارتقاء خدمات و تقویت قوانین و سیاست‌های ناظر بر مسائل مربوطه نمایند.

تهیه گزارشات غیر دولتی معمولاً بخشی از تلاش‌های گسترده‌تری است برای پیشبرد تغییرات در حوزه مورد نظر، و فرصتی است برای گروه‌های فعال در این حوزه تا توجهات را به مسئله مورد بررسی خود جلب کرده و روابطی را با ذی‌نفعان ملی و بین‌المللی برقرار کنند. فرایند تهیه گزارشات غیر دولتی علاوه بر جلب توجه می‌تواند آگاهی عمومی را در خصوص مسئله مورد نظر افزایش دهد. به منظور جمع‌آوری اطلاعات در خصوص چگونگی پیروی دولت از موافقت‌نامه‌ها، گروه‌های ناظر باید مقامات دولتی و شهروندان را در فرایند گردآوری اطلاعات مشارکت دهند. به این دلایل، اکثر گروه‌های دخیل در تهیه گزارشات غیردولتی هم به فرایند نظارت و هم به گزارش نهایی تهیه شده اهمیت می‌دهند.

مطالعات موردی: تهیه گزارشات غیر دولتی

مؤسسه افراد با ناتوانی جسمی در استرالیا، شبکه‌ای متشکل از افراد با ناتوانی‌های جسمی و سازمان‌های فعال در این زمینه، گزارشی غیردولتی را در خصوص پیروی دولت خود از معاهده حقوق افراد با ناتوانی جسمی تهیه کردند. گزارشات دوره‌ای و فعالیت‌های این مؤسسه را می‌توان در [اینجا](#) مشاهده کرد.

ائتلاف نظارت بر پیاده‌سازی کنوانسیون رفع هرگونه تبعیض علیه زنان در بورکینافاسو، به‌عنوان ائتلاف سازمان‌های متمرکز بر مسائل جنسیتی، گزارشی غیردولتی را در خصوص تبعیت دولت از این کنوانسیون و پیاده‌سازی آن تهیه کرد. گزارش این نهاد را می‌توان در [اینجا](#) مشاهده کرد.

مؤسسه بین‌المللی کودکان سرباز گزارشی غیردولتی را در خصوص عملکرد میانمار در زمینه پیاده‌سازی و تبعیت از پیمان‌نامه حقوق کودک تهیه کرد. گزارش این مؤسسه را می‌توان در [اینجا](#) مشاهده کرد.

ادامه

بازگشت

۱) هدفی مرتبط با مقصود فعالیت‌های خود تعیین کنید.

اولین گام در تنظیم یک گزارش غیر دولتی این است که هدف خود را به دقت تعیین کنید. هدف تعیین شده نتیجه مستقیمی است که پروژه نظارتی شما قرار است به آن دست یابد. این هدف باید با اهداف شرکا و سازمان‌های تشکیل دهنده ائتلاف شما نیز هماهنگی داشته باشد.

به عنوان مثال اگر عضو ائتلافی باشید که برای کاهش خشونت علیه زنان فعالیت می‌کند، هدف گزارش غیردولتی شما می‌تواند نظارت بر پیاده‌سازی کامل مفاد CEDAW توسط دولت باشد (البته در صورتی که دولت شما این کنوانسیون را تصویب کرده باشد). این مثال بسیار ساده بود، اما همه تلاش‌ها لزوماً به این اندازه متمرکز و ساده نیستند.

اگر تلاش‌های شما متمرکز بر بهبود آموزش باشد، باید زمان بیشتری صرف کرده و بیندیشید که یک گزارش غیر دولتی درباره CEDAW (یا شاید پیمان‌نامه حقوق کودک) چگونه می‌تواند با تمرکز فعالیت‌های شما سازگار بوده و تهیه‌کردن این گزارش چگونه می‌تواند در راستای هدف ائتلاف شما در بهبود آموزش باشد.

۲) مراحل فرایند تنظیم گزارش غیردولتی را مشخص کنید

پس از این‌که با شرکای خود در زمینه هدف به توافق رسیدید، باید مراحل تهیه یک گزارش غیردولتی کامل از جمله منابع مالی و انسانی لازم، جدول زمانی تکمیل، نقش‌ها و مسئولیت‌ها و تقسیم کار را مشخص کنید.

مراحل اصلی این فرایند عبارتند از:

- ✓ **تهیه یک طرح اولیه** در خصوص چگونگی دستیابی به اطلاعات کلی و سایر برنامه‌های مربوطه. برای مشاهده مثالی از طرح گردآوری اطلاعات یک مؤسسه ارزیابی آموزش جوانان [اینجا](#) را کلیک کنید.
- ✓ **تحلیل داده‌ها و یافته‌ها.** پس از گردآوری اطلاعات چگونه آنرا تحلیل خواهید کرد؟ آیا به نرم‌افزار خاص یا کمکی برای کاوش اطلاعات و یافتن روندها و الگوها و ارائه توصیه نیاز دارید؟
- ✓ **نوشتن گزارش غیردولتی.** چه کسی گزارش را خواهد نوشت؟ آیا به کمک انسانی یا فنی خاصی نیاز دارید؟ فرایند بررسی گزارش توسط تمام اعضای ائتلاف چگونه خواهد بود؟
- ✓ **انتشار یافته‌ها.** حتی پیش از آن‌که پروژه گزارش غیردولتی خود را آغاز کنید، به انتشار نتایج بیندیشید. آیا لازم است روابط خود را با مقامات دولتی یا رسانه‌ها توسعه داده یا

تقویت کنید؟ چه کسی گزارش را به دولت یا کمیته مربوطه در سازمان ملل متحد ارائه خواهد کرد؟ آیا کمپین اطلاع‌رسانی عمومی یا حمایتی هم برپا خواهید کرد؟
✓ **پیگیری.** پس از اینکه گزارش منتشر شد، برای پیگیری توصیه‌های ارائه شده چه کارهایی باید انجام دهید؟

علاوه بر مراحل فوق لازم است چند مسئله دیگر را نیز در نظر بگیرید. آیا **منابع انسانی لازم** را در اختیار دارید؟ شاید لازم باشد یک وکیل یا متخصص قانونی را استخدام کرده، از محققینی استفاده کنید یا افراد داوطلب را برای انجام پیمایش‌ها به کار گیرید. همچنین لازم است **منابع مالی لازم** را تخمین بزنید - آیا اعضای ائتلاف منابع مالی لازم را فراهم می‌آورند یا لازم است به فکر منابع دیگری هم باشید؟ آیا می‌توان کار بیشتری را با صرف اندکی هزینه اضافه‌تر انجام داد؟

ادامه

بازگشت

روش تنظیم یک گزارش غیردولتی (ادامه)

۳) یک برنامه زمانی و پیاده‌سازی تهیه کنید.

اکنون که ایده‌ای کلی از مراحل تهیه گزارش غیردولتی به دست آورده‌اید، برنامه زمانی پیاده‌سازی گزارش شما چیست؟ چه مرحله‌ای را باید پشت سر گذاشت و کدام مراحل را باید پیش از همه انجام داد؟ آیا مرحله‌ای خارج از پروژه نیز وجود دارند که در هنگام برنامه‌ریزی باید در نظر گرفته شوند (مانند یک دوره پارلمانی (نماینده‌گی) یا انتخابات)؟

یک چارت فعالیت، ابزار ساده و خوبی است که می‌تواند در برنامه‌ریزی‌ها برای شما بسیار سودمند باشد. مثالی از این چارت در زیر ارائه شده است:

ماه							فرد/سازمان مسئول	فعالیت
۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱		
						X	دبیرخانه ائتلاف/هیئت تصمیم‌گیری	تهیه برنامه زمانی و طرح پیاده‌سازی
		X	X	X	X		داوطلبین و اعضای ائتلاف	گردآوری اطلاعات
	X						نویسنده تعیین شده، با نظارت دبیرخانه ائتلاف	نوشتن گزارش
X							اعضای تعیین شده ائتلاف	انتشار گزارش
X	X						دبیرخانه ائتلاف	برنامه پیگیری

۴) تقسیم وظایف را در سازمان یا ائتلاف خود انجام دهید.

پس از این‌که جدول زمانی و طرح پیاده‌سازی را تهیه کردید، باید تعیین کنید چه کسی کدام بخش از کار را انجام دهد. این امر ممکن است به تنهایی یا با همکاری افراد زیادی از ائتلاف انجام شود. لازم است تقسیم وظایف به گونه‌ای انجام شود که هر فرد از نقش‌ها و مسئولیت‌های خود آگاه بوده و با آن موافق باشد. چارت فعالیت‌های مرحله قبل را به‌عنوان مثال مشاهده کنید.

اگر در قالب یک ائتلاف فعالیت می‌کنید، اعضای ائتلاف همچنین می‌توانند با تأسیس یک دبیرخانه یا کمیته راهبری، مسئولیت نهایی تهیه گزارش غیردولتی را به کمیته مذکور واگذار کنند. اعضای این دبیرخانه ممکن است از تمامی سازمان‌های عضو، یا از برخی گروه‌های خاص انتخاب شده باشند.

ادامه

بازگشت

روش تنظیم یک گزارش غیردولتی (ادامه)

۵) تأثیرات داخلی احتمالی، شامل پیگیری ابتکاراتی که بر اساس گزارش غیردولتی ممکن است حاصل شوند را مشخص کنید.

در مراحل ابتدایی پروژه باید به تأثیرات احتمالی گزارش غیردولتی بر سازمان یا ائتلاف اندیشید - شامل اهداف و فعالیت‌هایی که در برنامه‌های آینده گروه در نظر گرفته خواهند شد.

به‌عنوان مثال ممکن است تمرکز گروه شما بر ارائه خدمات به زنان قربانی سوءاستفاده باشد. فعالیت‌های انجام گرفته در تهیه گزارش غیردولتی چه تأثیری بر سیستم ارائه خدمات شما خواهند داشت (مثلاً آیا لازم است کارکنان/داوطلبانی را برای انجام کارهای موجود به کار بگیرید)؟ توصیه‌های ارائه شده چگونه می‌توانند سیستم ارائه خدمات شما را تحت تأثیر قرار دهند؟ نحوه پیاده‌سازی این توصیه‌ها توسط دولت چه تأثیری در این زمینه دارد؟

لازم و مهم است درباره تأثیر فعالیت‌های سازمان خود بر فرایند تهیه گزارش غیردولتی نیز بیندیشید. با توجه به مثال فوق، آیا سازمان شما تخصص یا منابعی در اختیار دارد که دیگر سازمان‌ها نداشته باشند؟ مثل آیا شما در کارکنان یا هیئت مدیره خود وکیل یا پزشکی دارید؟ آیا به اطلاعات دولتی یا قربانیان سوءاستفاده دسترسی دارید که بتوانند در مرحله گردآوری اطلاعات شما را یاری کنند؟

۶) روش‌های دقیق جمع‌آوری اطلاعات را تعیین کنید - استفاده از اسناد موجود، پیمایش‌ها، پرسشنامه‌ها، مصاحبه‌ها یا مباحثات گروهی کوچک.

هسته اصلی فرایند تنظیم گزارش غیردولتی جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات است. بهترین راه شروع تهیه یک ابزار جامع جمع‌آوری اطلاعات است.

- ✓ اگر اسناد خاصی را بررسی می‌کنید، می‌توانید چک لیستی از اطلاعات مهم مربوط به کنوانسیون مورد بررسی در گزارش خود را تهیه کنید.
- ✓ اگر در حال جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از مصاحبه‌ها یا پیمایش‌ها هستید، می‌توانید پرسشنامه با پرسش‌های فکر شده و بی‌طرفانه تهیه کرده و با استفاده از آن اطلاعات منسجمی را گردآوری کنید (مثلاً پرسش‌هایی یکسان با مخاطبین مختلف).
- ✓ اگر مباحثات گروهی کوچکی را برنامه‌ریزی کرده‌اید، می‌توانید از دستورالعملی برای تسهیل‌گران استفاده کنید تا سؤالات یکسانی پرسیده شده و تسهیل‌گران از اطلاعاتی که قصد جمع‌آوری آنرا دارید، آگاهی داشته باشند.

علاوه بر این باید به امنیت اطلاعات گردآوری شده نیز توجه داشته باشید - فرایند مدیریت اطلاعات شما به چه صورت است؟ چه افرادی به پرسشنامه دسترسی خواهند داشت و پرسشنامه‌ها کجا و چگونه ذخیره خواهند شد (مثلاً در یک قفسه قفل شده یا روی هارد رمزگذاری شده کامپیوتر که بارمز عبور محافظت می‌شود)؟ اگر در حال جمع‌آوری اطلاعات درخصوص قربانیان سوء استفاده از زنان هستید، چگونه اطلاعات را حفاظت کرده و ایمن نگه می‌دارید؟

ادامه

بازگشت

روش تنظیم یک گزارش غیردولتی (ادامه)

۷) عناصر اصلی هر ماده یا بخش از معاهده را در گزارش خود بگنجانید.

متن معاهده، کنوانسیون یا موافقت‌نامه؛ وضعیت دولت در پیروی از آن؛ یافته‌های به‌دست آمده درباره پیروی دولت؛ و توصیه‌های خود برای بهبود وضعیت پیروی دولت از معاهدات را در گزارش بگنجانید.

در مورد هر سند یا استاندارد که گزارش غیردولتی خود را برای آن تهیه می‌کنید، یافته‌ها و اطلاعات خود را به مفاد خاصی از سند یا استاندارد مذکور ارتباط دهید.

به عنوان مثال ماده ۵ (الف) CEDAW بدین صورت است:

اصلاح الگوهای اجتماعی و فرهنگی رفتار مردان و زنان، و تلاش برای رفع تبعیض‌ها، عادات و رسوم و تمامی فرایندهای مبتنی بر برتری یکی از دو جنسیت یا نقش کلیشه‌ای زن و مرد؛

یافته‌های ائتلاف: اطلاعات، شواهد، تحلیل‌ها و توصیه‌ها

۸) یک استراتژی برای انتشار گزارش غیردولتی خود تهیه کنید - شامل ارائه به کمیته مربوطه در سازمان ملل متحد یا سایر هیئت‌های ناظر، انتشار در رسانه‌های محلی یا بین‌المللی و ارائه به دولت میزبان.

اکنون که تمام اطلاعات گردآوری شده و تحلیل‌ها انجام شده‌اند، بهترین راه ارائه یافته‌های شما کدام‌اند؟ البته گزارش کتبی شما باید هم به مقامات دولتی و هم به کمیته مربوطه در سازمان ملل متحد ارائه شود.

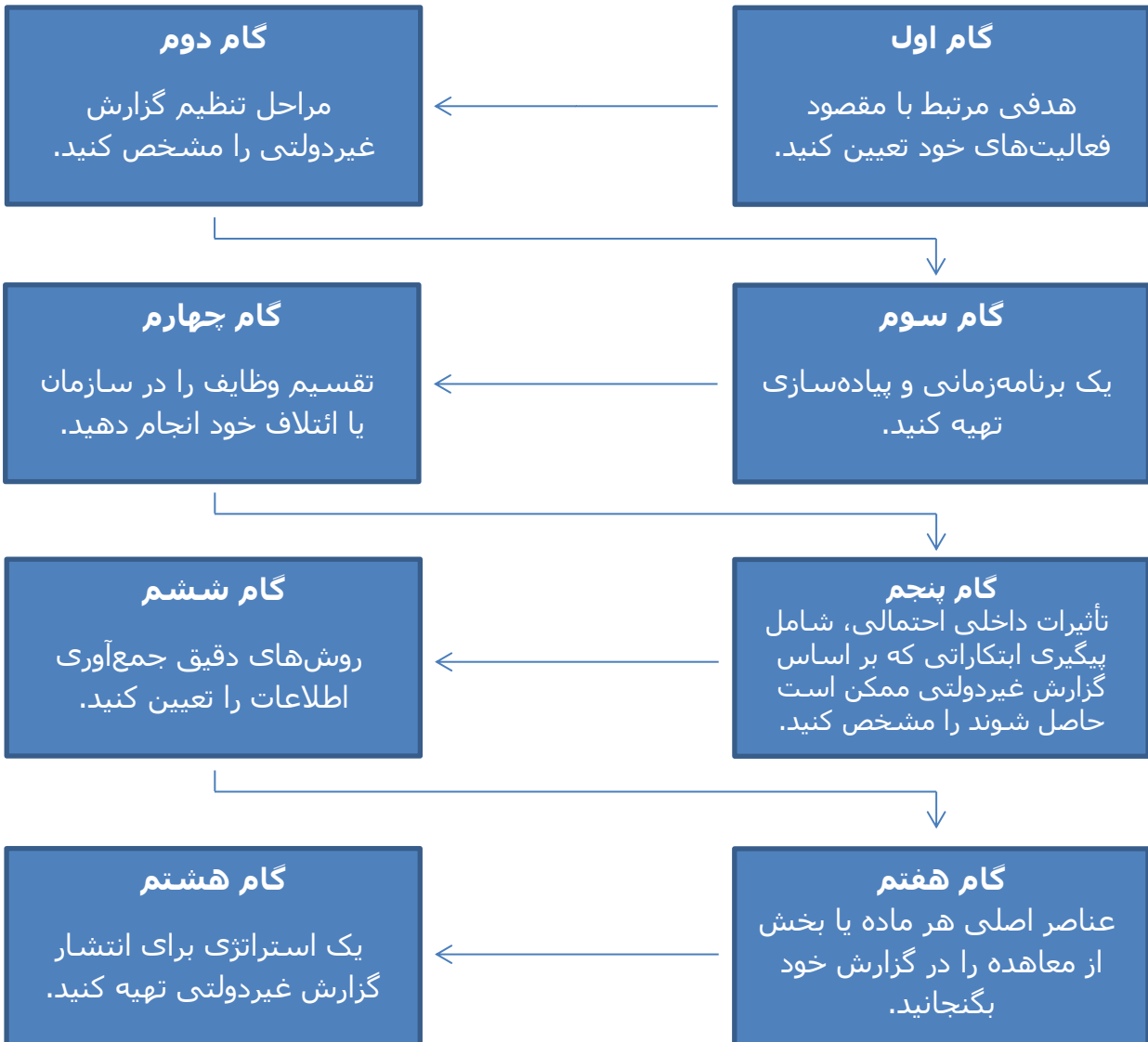
- چه فرد یا افرادی گزارش را به این ذی‌نفعان مهم ارائه خواهد کرد؟
- استراتژی رسانه‌ای شما چه خواهد بود؟
- آیا کل گزارش را در رسانه منتشر خواهید کرد، یا از مصاحبه‌ها یا سایر روش‌های رسانه‌ای استفاده خواهید کرد؟
- استراتژی شبکه اجتماعی شما چه خواهد بود؟
- آیا در ارائه گزارش از رسانه‌های بین‌المللی نیز استفاده خواهید کرد؟
- چگونه ذی‌نفعان را به مسائل مورد بررسی و گزارش غیردولتی خود علاقه‌مند خواهید کرد؟

به خاطر داشته باشید که دلیل تهیه گزارش غیردولتی توسط شما تحقق اهدافی بوده که در نظر داشته‌اید. به چه طریق دیگری می‌توانید از اطلاعات گردآوری شده و تحلیل‌های انجام شده در جهت گسترش اهداف خود استفاده کنید؟ می‌توانید یک کمپین حمایتی، یک کمپین اطلاع‌رسانی، یک پروژه نظارتی دیگر، یا یک کمپین ارتقاء آگاهی عمومی را برپا کنید. این امر تا حد زیادی تحت تأثیر یافته‌های شما در جریان تهیه گزارش و سایر اهداف و مقصود شما قرار دارد.

ادامه

بازگشت

روش تنظیم یک گزارش غیردولتی (ادامه)

ادامه

بازگشت

چالش‌های موجود در تنظیم یک گزارش غیر دولتی

هر پروژه‌ای که در پی پاسخگو نمودن دولت است با چالش‌هایی روبرو خواهد شد. بررسی عملکرد دولت، چه به منظور تأکید بر موفقیت‌ها باشد یا شکست‌ها، می‌تواند سبب پریشانی قدرتمندان شود. در ادامه چند ریسک مهم را که باید پیش از آغاز پروژه تهیه گزارش غیر دولتی مد نظر قرار داد مرور می‌کنیم:

• فضای سیاسی

به خاطر داشته باشید

در یک فضای سیاسی بسته انتشار عمومی اسنادی که به انتقاد از دولت می‌پردازند، می‌تواند خطرناک باشد.

در هنگام تصمیم‌گیری برای مشارکت در تهیه گزارش غیردولتی، باید ابتدا فضای سیاسی را تحلیل کرد. سپس باید گروه یا ائتلافی را بررسی کرد که در حال تهیه گزارش غیردولتی است. این گروه یا ائتلاف چه ظرفیت‌هایی دارد و برای جمع‌آوری اطلاعات و تهیه گزارش به چه ظرفیت‌هایی نیاز خواهد داشت؟ جایگاه ائتلاف در جامعه مدنی محلی و در عرصه بین‌الملل چیست؟ شهروندان چه درکی از ائتلاف و اعضای آن دارند؟ فضای سیاسی محدود می‌تواند توانایی گروه‌ها در اطلاع‌رسانی در زمینه یافته‌های خویش و استفاده از این یافته‌ها برای ایجاد تغییرات پایدار را محدود کند. در یک فضای سیاسی بسته انتشار عمومی اسنادی که به انتقاد از دولت می‌پردازند، می‌تواند خطرناک باشد.

• دسترسی به اطلاعات

گزارشات غیردولتی نیازمند دسترسی به حد خاصی از اطلاعات می‌باشند تا معتبر بوده و توصیه‌های درستی بر اساس شواهد و حقایق ارائه کنند. در صورتی که گروه‌ها به اسناد عمومی دسترسی نداشته و در جلسات کمیته یا دولت مشارکت نداشته باشند، گردآوری اطلاعات می‌تواند چالش برانگیز و حتی در برخی موارد غیرممکن باشد. اگر رسانه‌ها محدود بوده و شهروندان از مشارکت در پیمایش‌ها و مصاحبه‌ها هراسان باشند، حتی آن دسته از روش‌های گردآوری اطلاعات که مستقیماً با دولت در ارتباط نیستند نیز دشوار خواهند بود.

• ظرفیت نهادی

در برخی موارد ممکن است دولت تمایل داشته باشد دسترسی شهروندان به اطلاعات یا فرایندهای تصمیم‌گیری را افزایش دهد، اما محدودیت‌های نهادی مانع از این امر شوند. ممکن است دولت ظرفیت لازم برای برطرف کردن نیاز گروه‌ها در دسترسی به اطلاعات و فرایندهای لازم در تهیه گزارشات غیر دولتی را نداشته باشد.

به عنوان مثال، ممکن است مقامات دولتی از قوانین دسترسی عمومی به اطلاعات ناآگاه بوده یا ادارات محلی دولت سیستم اطلاع‌رسانی عمومی نداشته باشند. گروه‌های تهیه کننده گزارشات غیر دولتی باید از توانایی دولت در پیاده‌سازی یافته‌ها و توصیه‌های خود آگاه باشند.

مشکلات نهادی مانند مسائل درون‌سازمانی یا سیاست‌های حزبی می‌توانند توانایی هیئت‌های دولتی در پیاده‌سازی توصیه‌های ارائه شده را محدود کنند. در چنین مواردی هم شهروندان و هم دولت محلی خسته شده و تلاش‌های خود را بی‌ثمر و بی‌نتیجه می‌بینند. گروه‌ها باید در هنگام تهیه استراتژی‌ها و تعیین ابزارهای نظارتی خود از این محدودیت‌های سیاسی نهادی آگاهی داشته باشند تا بتوانند به اهداف سازمانی بزرگتر خود دست یابند.

ادامه

بازگشت

• تغییرات قدرت و قدرت سیاسی

عامل مهم دیگری که باید در هنگام پیاده‌سازی یا حمایت از توصیه‌های ارائه شده در گزارشات غیردولتی مد نظر قرار داد تغییرات قدرت در بین ذی‌نفعان پروژه است. چالش‌ها هنگامی ظاهر می‌شوند که گروه مورد احترام مقامات دولتی نبوده یا شهروندان احساس نکنند که گروه نماینده منافع آنها است. اگر سایر سازمان‌های محلی جامعه مدنی یا سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی (INGO) گروه را قابل اعتماد و معتبر ندانند، ممکن است از توصیه‌های ارائه شده در گزارش غیر دولتی حمایت نکنند و در این صورت یافته‌های گزارش بی اثر خواهند ماند. ائتلاف‌های تهیه‌کننده گزارشات غیر دولتی باید تغییرات قدرت در فضای سیاسی پیرامون خود را درک کرده و روابط مثبتی با ذی‌نفعان برقرار کنند تا از همکاری آنها در پروژه‌های نظارتی بهره‌مند شوند.

به خاطر داشته باشید

گروه‌های جامعه مدنی باید پیش از آغاز هر پروژه نظارت بر فعالیت‌های دولت، مخاطرات را به طور کامل درک کرده و بپذیرند. نظارت بر عملکرد دولت حتی در غیر چالش برانگیزترین شکل خود هم نیازمند این است که سازمان‌های جامعه مدنی و شهروندان به طور آشکار از دولت انتقاد کنند. احتمالاً بزرگترین چالش انجام چنین پروژه‌هایی حصول اطمینان از این امر است که گروه‌ها نه تنها فضای سیاسی لازم را دارند، بلکه می‌توانند فعالیت‌های خود را در شرایط امن انجام دهند.

گروه‌ها باید "قدرت" کافی به دست آورند تا از عواقب منفی فعالیت‌های خود جلوگیری کرده یا این عواقب را تحمل کنند. از جمله این عواقب می‌توان به کاهش کمک‌های مالی دولت، تهدید، ارباب و تهمت نام برد. مشارکت دادن مقامات دولتی از ابتدای فرایند و ارائه یافته‌ها به گونه‌ای که هم موفقیت‌ها و هم شکست‌های دولت مورد تأکید قرار گیرند دو مورد از راه‌های کاهش ریسک به شمار می‌آیند.

درس چهارم: نکات مهمی که باید به خاطر سپرد

- جامعه مدنی می‌تواند منبعی برای دولت بوده، شهروندان را به دولت پیوند دهد، بر فعالیت های دولت نظارت کند، سبب شفافیت عملکرد دولت شده و دولت را در برابر نیازها و نگرانی‌های شهروندان پاسخگو نماید.
- جامعه مدنی مجزا از دولت بوده و ممکن است شامل شبکه‌هایی باشد که افراد و گروه‌ها از طریق آن تعاملاتی را با دولت یا با یکدیگر انجام می‌دهند.
- جامعه مدنی می‌تواند بستری مناسب را برای مشارکت عمومی گسترده در امور مدنی و سیاسی فراهم کرده و بدین ترتیب مشارکت فعال مردم را افزایش دهد.
- سازمان‌های جامعه مدنی به‌طور عمده از دو طریق می‌توانند حقوق کلان شهروندان را تضمین کنند: سطح ملی و سطح بین‌المللی.
- جامعه مدنی از طریق چهار مکانیسم رسمی می‌تواند با سازمان ملل متحد تعامل برقرار کند: ناظر رسمی، گروه‌های ویژه، فرایند دادخواهی شورای حقوق بشر و بررسی دوره‌ای جهانی.
- ایجاد ائتلاف با سایر گروه‌های دارای ارزش‌ها، علائق و اهداف مشابه به اعضا اجازه می‌دهد که منابع خود را با هم ترکیب کرده و قدرتمندتر از هنگامی شوند که به تنهایی فعالیت می‌کرده‌اند.
- کمپین‌های حمایتی و اطلاع‌رسانی عمومی می‌توانند از یک سو توجهات را به کم‌کاری های دولت جلب کرده و از سوی دیگر در صورت لزوم اقدامات مثبت دولت را نیز مورد تأکید قرار دهند.
- گزارشات غیردولتی مکانیسمی هستند برای نظارت و اطلاع‌رسانی در زمینه پیروی دولت از معاهدات، کنوانسیون‌ها و اعلامیه‌های بین‌المللی امضا شده توسط دولت.
- تهیه گزارشات غیردولتی فرصتی است برای گروه‌های فعال در این حوزه تا توجهات را به مسئله مورد بررسی خود جلب کرده و روابطی را با ذی‌نفعان ملی و بین‌المللی برقرار کنند.

ادامه

بازگشت

۱. تعریف جامعه مدنی چیست؟

- الف. مؤسسات دولتی که نماینده نیازهای یک انجمن محلی هستند.
- ب. یک انجمن یا هیئت داوطلبانه که نماینده نیازهای یک انجمن محلی است.
- پ. گروه‌های رسمی و غیر رسمی شهروندان که حول اهداف و منافع مشترکی گرد آمده‌اند.
- ت. فعل و انفعال بین اقتصاد، حقوق و سیاست، و چگونگی توسعه مؤسسات در سیستم‌های اقتصادی و اجتماعی مختلف.

۲. جامعه مدنی چگونه می‌تواند حقوق بشر را در محیط پیرامون خویش ارتقا دهد؟

- الف. آموزش مردم در خصوص مسائل اصلی
- ب. بسیج کردن سازمان‌ها و شهروندان همفکر برای پیوستن به فعالیت‌های خویش
- پ. نظارت بر فعالیت‌های دولت و ایجاد شفافیت و پاسخگویی بیشتر
- ت. همه موارد فوق

۳. جامعه مدنی می‌تواند به روش‌های زیر با سازمان ملل متحد تعامل داشته باشد:

- الف. تبدیل شدن به یکی از ناظرین تأیید شده در جلسات شورای حقوق بشر
- ب. تهیه گزارش غیر دولتی در خصوص کنوانسیون‌هایی که دولت آن را تصویب کرده است
- پ. شکایت کردن به شورای حقوق بشر
- ت. ارائه اطلاعات رسمی به بررسی دوره‌ای جهانی (UPR)
- ث. همه موارد فوق

۴. این جمله درست است یا نادرست: جامعه مدنی می‌تواند در همایش‌های منطقه‌ای سازمان ملل متحد شرکت کرده و به مقامات فشار آورد و همچنین در رخدادهای جانبی شرکت نماید.

الف. درست

ب. نادرست

۵. این جمله درست است یا نادرست: برپایی کمپین‌های حقوق بشری با تمرکز بین‌المللی سودی ندارد، زیرا ما ائتلاف‌های کوچکی هستیم و کسی ما را نمی‌شناسد.

الف. درست

ب. نادرست

۶. ائتلاف‌ها در فعالیت‌های حقوق بشر جامعه مدنی بسیار سودمند هستند، زیرا:

الف. تعداد بیشتر باعث قدرت بیشتر می‌شود

ب. می‌توان از منابع هر سازمان برای ارتقاء اثربخشی هدف ائتلاف استفاده کرد

پ. می‌توان با استفاده از شبکه ارتباطات سازمان‌ها، حیطه دسترسی ائتلاف را گسترش داد

ت. همه موارد فوق

۷. این جمله درست است یا نادرست: گزارش غیردولتی به جامعه مدنی اجازه می‌دهد تا با استفاده از استانداردها و اصول موافقت‌نامه‌های بین‌المللی دولت خود را در قبال ارتقاء خدمات و تقویت قوانین و سیاست‌های ناظر بر مسائل مربوطه پاسخگو نماید.

الف. درست

ب. نادرست

۸. چالش‌های تهیه یک گزارش غیر دولتی مؤثر عبارتند از:

الف. دسترسی به اطلاعات

ب. فراهم نبودن فضای سیاسی

پ. ظرفیت نهادی برای پیاده‌سازی یافته‌ها و توصیه‌های گزارشات غیردولتی

ت. همه موارد فوق

ادامه

بازگشت

تبریک، شما این دوره آموزشی را به پایان رساندید! اما کار شما تمام نشده است-اکنون زمان آن است که ایده‌های خود را عملی کنید. نکته مهمی که باید در خصوص این نوع کارها به خاطر داشته باشید این است که فعالیت‌هایی از این دست در واقع پروژه‌هایی مستمر بوده و تنها در صورتی به نتیجه می‌رسند که شما و همراهان شما همواره هوشیار باشید.

از اعلامیه جهانی حقوق بشر به خاطر می‌آورید که همه ما، صرف نظر از نژاد، قومیت، جنسیت، گرایش‌های جنسی، طبقه اجتماعی و وابستگی‌های سیاسی و تنها به دلیل این که زاده شده‌ایم به طور ذاتی از حقوق خاصی برخورداریم. اکنون که از این حقوق و آزادی‌ها آگاه شده‌اید، باید بتوانید به عنوان یک شهروند:

- با کمک گرفتن از قوانین و استانداردهای بین‌المللی، خواستار تحقق آزادی‌ها و حقوق انسانی خود شده و این امر را پیگیری نمایید؛
- ناقضان این حقوق را پاسخگو نمایید؛
- در راه پیشبرد حقوق و آزادی‌های خود تلاش کنید؛ و
- دولت را وادار کنید که به تعهدات بین‌المللی خود پایبند بماند.

با گذراندن این دوره آموزشی اولین گام را در راه پاسخگو نمودن دولت در قبال تعهدات بین‌المللی خود برداشته‌اید. دانشی که به دست آورده‌اید شما را یاری می‌کند تا راه خود را از آگاهی به سوی عمل هموار کرده، کمپین‌های حمایتی برپا کرده یا یک پروژه تنظیم گزارش غیردولتی را آغاز کنید. به خاطر داشته باشید که در تمام فعالیت‌های خود باید همواره امنیت خود و شهروندان همراه خود را در مسیر خویش مورد توجه قرار دهید.

این فرایند به هیچ وجه آسان نبوده و خصوصاً در محیط پرفشاری مانند ایران بسیار چالش برانگیز است. این نوع فعالیت‌ها بدون ریسک نیستند -ریسک‌هایی که باید پیش از آغاز هر پروژه‌ای خود را برای آن‌ها آماده کنید. بنابراین پیش از آغاز کار باید یک طرح امنیتی و ایمنی را تهیه کنید. این طرح باید فرایند گام به گام تمام فعالیت‌های شما مانند جمع‌آوری شواهد نقض حقوق بشر یا برقراری ارتباط با اعضای احتمالی ائتلاف را مشخص کند. در طرح امنیتی و ایمنی خود باید ریسک‌های احتمالی برای خود و همراهان خود را مشخص کرده و برنامه‌ای برای واکنش به هر یک از این ریسک‌ها در نظر بگیرید.

اما همواره به خاطر داشته باشید که شما نقش تعیین کننده‌ای در حمایت از حقوق بشر دارید و درک مکانیسم‌ها و استانداردهای بین‌المللی مربوط به این فرایند اهمیت زیادی دارد -این مکانیسم‌ها و استانداردها معیاری هستند برای سنجش عملکرد دولت و کسب انسجام در تلاش برای تحقق حقوق مذکور. شما می‌توانید ابزاری باشید برای شفاف و پاسخگو نمودن دولت در برابر نیازها و نگرانی‌های شهروندان، خصوصاً در فرایند حمایت از حقوق اجتماعی، اقتصادی و انسانی.

پاسخ ها:

درس اول

۱. پ) بنا به تعریف اعلامیه جهانی حقوق بشر، این حقوق عبارتند از حقوق بنیادین و غیر قابل انتقال که افراد ذاتاً به دلیل انسان بودن خویش از آنها برخوردار هستند.
۲. الف) دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر هیئت‌های حقوق بشر سازمان ملل را به دو دسته تقسیم می‌کند: هیئت‌های مرتبط با منشور سازمان ملل متحد و هیئت‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر. هیئت‌های مرتبط با منشور سازمان ملل متحد فعالیت‌های کلان حقوق بشر را انجام می‌دهند، مخاطبین نامحدود دارند، و بر اساس رأی اکثریت تصمیم‌گیری می‌کنند.
۳. ت) تمامی این اسناد به همراه هم لایحه بین‌المللی حقوق بشر را شکل می‌دهند.
۴. ب) سازمان همکاری اسلامی دومین سازمان بین دولتی بزرگ پس از سازمان ملل متحد به‌شمار می‌آید. سازمان همکاری اسلامی تلاش دارد تا نماینده صدای جمعی اعضا بوده و با ارتقای صلح جهانی و هماهنگی بین مردم مختلف جهان، از منافع جهان اسلام حمایت کند.
۵. الف) معاهدات عبارتند از موافقت‌نامه‌های رسمی بین دولت‌ها که مسئولیت‌ها و تعهدات طرفین را مشخص می‌کنند. کشورها با تبدیل شدن به یکی از اعضای معاهدات موافقت می‌کنند که از تمام مفاد آنها تبعیت نمایند. شهروندان می‌توانند از طریق مکانیسم‌های نظارتی ارائه شده در معاهدات و کنوانسیون‌ها به‌عنوان ضمانت اجرایی دولت‌ها را پاسخگو نموده و تضمین نمایند که کشورهای عضو واقعاً متعهد به عهدنامه هستند.
۶. ب) کشورها با امضا کردن یک معاهده از آن حمایت کرده و موافقت می‌کنند که مطابق مفاد آن عمل کرده و کاری در تضاد با اهداف آن انجام ندهند. اما امضا کردن سبب نمی‌شود که کشوری به‌طور قانونی موظف به پیروی از معاهده شود. برای این‌که معاهده از لحاظ قانونی برای یک کشور لازماً اجرا شود، کشور مذکور باید آنرا تصویب کرده یا به آن ملحق شود. در بعضی موارد کشورها معاهده را امضا کرده اما هیچگاه آنرا مورد تصویب یا الحاق قرار نمی‌دهند.
۷. ب) وقتی کشوری یک معاهده را امضا یا تصویب کند یا به آن ملحق شود، می‌تواند شروط یا اعلامیه‌هایی را در آن وارد کند که بیانگر ابطال یا تغییر اثرات قانونی یک ماده خاص از معاهده هستند. شروط به کشورها اجازه می‌دهند که تبدیل به یکی از طرفین معاهده شده و در عین حال خود را از تعهد به یک ماده، بخش یا بند خاص که تمایلی به تبعیت از آن ندارند معاف کنند.

۸. الف) حقوق نرم یا انعطاف‌پذیر می‌توانند به مرور زمان تبدیل به حقوق بین‌الملل عرفی شده و به صورت جهانی مورد پذیرش قرار گیرند. اعلامیه جهانی حقوق بشر (UDHR) بهترین مثال یک ابزار قانونی نرم است. این اعلامیه در سال ۱۹۴۸ به‌عنوان یکی از قطعنامه‌های غیر الزام آور مجمع عمومی سازمان ملل تصویب شد، اما اکنون تبدیل به یک حقوق بین‌الملل عرفی شده است.

درس دوم

۱. الف) کمیته‌های مرتبط با معاهدات حقوق بشر کمیته‌هایی متشکل از متخصصین مستقل هستند که بر روند پیاده‌سازی حقوق بین‌المللی بشر نظارت می‌کنند.
۲. نادرست) ایران جزء اعضای شورای حقوق بشر نیست. ایران به‌دنبال محکومیت‌ها و انتقادات بین‌المللی از اوضاع حقوق بشر در این کشور -از جمله گروهی از مدافعان برجسته حقوق بشر ایران- پیشنهاد عضویت خود در سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۳ را پس گرفت.
۳. ب) ایران به کمیته رفع تبعیض نژادی ملحق شده اما به پروتکل اختیاری کنوانسیون در خصوص تقاضای تجدید نظر افراد ملحق نشده است.
۴. پ) تمامی ۴۷ عضو شورای حقوق بشر، در کنار گروه سه‌گانه (سه کشور دیگر که به عنوان گزارشگر فعالیت می‌کنند)، اما تمام اعضا می‌توانند در مباحثات مشارکت داشته باشند.
۵. الف) گروه‌های ویژه گزارشگرانی را منصوب می‌کنند تا وضعیت حقوق بشر را در یک کشور یا ناحیه خاص (مأموریت کشوری) یا جنبه‌ای خاص از حقوق بشر را در سراسر جهان بررسی کنند (مأموریت موضوعی).
۶. ت) به همه این دلایل، مکانیسم‌های مستقل از معاهدات قدرت زیادی دارند. بعضی بخش‌های اعلامیه‌ها یا تمامی آن‌ها به مرور تبدیل به حقوق بین‌الملل عرفی یا اصول کلی می‌شوند.
۷. پ) گزارشگران ویژه، متخصصین مستقل و اعضای کارگروه‌ها توسط شورای حقوق بشر منصوب شده و در مقام شخصی خود فعالیت می‌کنند، یعنی جزء کارکنان سازمان ملل متحد به‌شمار نیامده و برای کار خود پول دریافت نمی‌کنند.
۸. ب) در جایی‌که ایران تاکنون به استانداردهای مرتبط با معاهدات ملحق نشده است، استانداردهای مستقل از معاهدات فرصتی هستند برای کنشگران جامعه مدنی تا از برخی حقوق بشر دفاع کرده و آگاهی جامعه را درخصوص آن‌ها افزایش دهند. بنابراین آشنا شدن با این اعلامیه‌ها و انواع مختلف استانداردهای بین‌المللی شما را در

تلاش‌های نظارتی خود یاری می‌کند تا بتوانید دولت را در احترام‌گذاشتن به حقوق بشر و تقویت آن‌ها پاسخگو نمایید.

درس سوم

۱. (نادرست) معاهدات بین‌المللی در سلسله مراتب قانونی کشور سطح و موقعیتی مشابه با قوانین معمولی داخلی دارند. معاهدات بین‌المللی نیز مانند قوانین داخلی اجرا نمی‌شوند مگر آن که در مجلس به آن‌ها رأی داده شده و توسط شورای نگهبان تأیید شوند و اطمینان حاصل شود که تناقضی با قانون اساسی و قوانین اسلام ندارند.
۲. (ب) قانون اساسی در سلسله مراتب قوانین ایران از تمام قوانین دیگر مصوب مجلس بالاتر است. پیش از آن که قوانین در مجلس تصویب شوند، شورای نگهبان باید آن‌ها را بررسی و تأیید کند تا از انطباق آن‌ها با قوانین اسلام و قانون اساسی اطمینان حاصل نماید.
۳. (ت) هرچند فصل سوم قانون اساسی "حقوق ملت" را تبیین و تعریف می‌کند، اما مقایسه این فصل قانون اساسی با استانداردهای حقوق بشر و تعهدات ایران نشان می‌دهد که تمام این موارد چالش‌هایی بر سر راه حقوق مردم ایران هستند.
۴. (الف) چون شورای نگهبان تنها مرجع تعیین انطباق با موازین اسلام است.
۵. (الف) قانون اساسی در سلسله مراتب قوانین ایران از تمام قوانین دیگر مصوب مجلس بالاتر است.
۶. (ب) با وجود برخی چالش‌ها، تعدادی از اصول قانون اساسی نیز وجود دارند که شرایط و محدودیت‌هایی را برای حقوق و آزادی‌های مورد اشاره قائل نشده‌اند. استفاده از این اصول و ارجاع دادن به آن‌ها، در کنار اصول مشابه مورد اشاره در استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر که ایران بدون شرط به آن‌ها پیوسته است، فرصتی است برای پاسخگو نمودن دولت برای در نظر گرفتن و تقویت این اصول و گسترش حوزه کاربرد آن‌ها.
۷. (ب) قوانین ایران از مسیحیان، زرتشتیان، و یهودیان حمایت می‌کنند. هیچ‌یک از اقلیت‌های دیگر در این کشور به رسمیت شناخته نشده و مورد حمایت قانونی قرار نمی‌گیرند. این اقلیت‌ها عبارتند از: مسلمانان پیرو اهل تسنن، بهائیان، صوفیان، بوداییان.
۸. (ب) ایران اصلاحاتی را در برخی قوانین خود انجام داده‌است که از آن‌جمله می‌توان به بهبود وضعیت حق زنان برای طلاق و حضانت فرزندان، پاسخ به توصیه‌های ارائه شده در گزارش‌های حقوق بشر، و ارائه دوره کارشناسی ارشد حقوق بشر در چند دانشگاه اشاره کرد.

درس چهارم

۱. پ) در این درس جامعه مدنی اشاره به گروه‌های رسمی و غیر رسمی شهروندان دارد که حول اهداف و منافع مشترکی گرد آمده‌اند.

۲. ت) جامعه مدنی نهادی مهم برای پاسخگو نمودن دولت، حصول اطمینان از عملکرد مناسب دولت و ارتقاء تمام حقوق بشر شامل حقوق اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است. جامعه مدنی جایگاهی مناسب برای پاسخگو نمودن مؤسسات دولتی و وابسته به دولت در قبال احترام گذاشتن، تأییدکردن و پیاده‌سازی حقوق و مسئولیت‌های مورد توافق به‌موجب قوانین داخلی و تعهدات بین‌المللی است. جامعه مدنی می‌تواند بستری مناسب را برای مشارکت عمومی گسترده در امور مدنی و سیاسی فراهم کرده و بدین‌ترتیب مشارکت فعال مردم را افزایش دهد.

۳. ث) همه موارد فوق. جامعه مدنی می‌تواند از سازمان ملل متحد به‌عنوان منبع و نقطه تمرکزی در فعالیت‌های حقوق بشر خود استفاده کند. همکاری با سازمان ملل متحد یا استفاده از منابع آن می‌تواند در تلاش‌های ملی و بین‌المللی انجام شده در راستای ارتقاء حقوق بشر در کشور شما مؤثر باشد.

۴. الف) چند نشست تخصصی سازمان ملل متحد در سطح منطقه‌ای برگزار می‌شوند. باید وب‌سایت‌های سازمان ملل متحد را به‌طور پیوسته بررسی کرده تا از برگزاری کنفرانس‌های منطقه‌ای در زمینه موارد خاص حقوق بشر که سازمان شما بر آنها تمرکز دارد آگاه شده و در آنها شرکت نمایید. اغلب برخی مناطق خاص (مانند افریقا، آسیا پاسیفیک و امریکای لاتین) کنفرانس‌های سالانه یا شش ماهه‌ای را برگزار می‌کنند که سازمان شما می‌تواند در آنها مشارکت داشته باشد.

۵. ب) ایجاد حمایت بین‌المللی برای مسائل خاص حقوق بشر در سطح کشور اهمیت زیادی دارد. جامعه بین‌الملل قدرت زیادی دارد که می‌تواند با استفاده از آن دولت‌ها را وادار به عمل کند.

۶. ت) ایجاد ائتلاف با سایر گروه‌های دارای ارزش‌ها، علائق و اهداف مشابه به اعضا اجازه می‌دهد که منابع خود را با هم ترکیب کرده و قدرتمندتر از هنگامی شوند که به تنهایی فعالیت می‌کرده‌اند. قدرت حاصل از جمع اعضا دولت‌ها را وادار به فعالیت کرده و استراتژی مناسبی برای پیشبرد اهداف و مسائل سازمان‌ها است. این امر خصوصاً در مورد کمپین‌های حقوق بشری صدق می‌کند، زیرا بسیاری از شهروندان حامی اهداف مورد نظر بوده اما بسیج کردن آنها به دلیل ترس از اقدامات تلافی جویانه ناقضان حقوق بشر (معمولاً دولت‌ها) دشوار است.

۷. الف) یکی از ابزارهای مورد استفاده کنشگران برای ارتقاء حقوق بشر گزارشات غیردولتی هستند. گزارشات غیردولتی مکانیسمی هستند برای نظارت و اطلاع‌رسانی در زمینه پیروی دولت از معاهدات، کنوانسیون‌ها و اعلامیه‌های بین‌المللی امضا شده توسط دولت.

۸. ت) هر پروژه‌ای که در پی پاسخگو نمودن دولت است با چالش‌هایی روبرو خواهد شد. بررسی عملکرد دولت، چه به منظور تأکید بر موفقیت‌ها باشد یا شکست‌ها، می‌تواند سبب پریشانی دولتمردان شود.